ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Ижтимоий-сиёсий шаҳар рўзномаси

Рўзнома 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 8 (7. 950) ◆ 1992 йил ◆ 14 январь, сешанба ◆ Нархи 35 тийин

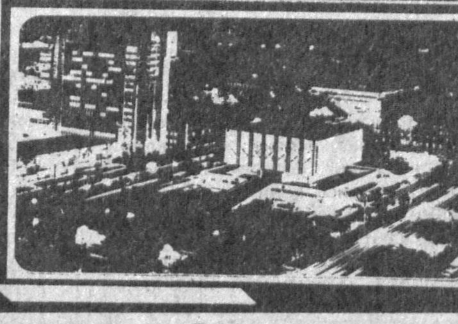

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўққизинчи сессияси

АХБОРОТ

13 январь куни Тошкентда ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши навбатдан ташқари тўққизинчи сессиясининг ялпи мажлислари давом этди. Мажлисни Олий Кенгаш раиси Ш. М. Йўлдошев бошқарди.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримовнинг таклифига биноан Олий Кенгаш А. Муталовни Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири этиб тасдиқлади, бундан аввал у республика Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси Раисининг ўринбосари лавозимида ишлаб келган эди.

Олий Кенгашнинг саккизинчи сессияси топшириғига мувофиқ ишчи гуруҳ раҳбари депутат М. М. Мирқосимов республика назорат органлари тизимини ташкил этиш тўғрисидаги таклифларини баён этди. Фикрлашиб олингандан кейин парламент янги орган — республика Президенти ҳузуридаги Ўзбекистон Республикаси Давлат Назоратини таъсис этиш ва айни вақтда халқ назорати қўмитасини тугатиш ҳақида қонун қабул қилди. Шу муносабат билан Олий Кенгаш Конституцияга тегишли ўзгартишлар киритди. Депутатлар Президент И. А. Каримовнинг таклифини қувватлаб, М. М. Мирқосимовни Давлат Назоратининг Раиси лавозимига тасдиқладилар.

Фан, халқ таълими ва маданий меросни сақлаш қўмитасининг раиси А. Асқаров таълим тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди.

Депутатлар қонун лойиҳасини талабчанлик билан синчиклаб муҳокама қилганларидан кейин уни пухтароқ ишлаб чиқиш учун комитетлар ва комиссияларга юборишга қарор қилдилар.

Кечки мажлис бошланган пайтда сессия секретариатининг раҳбари А. Носиров депутатларнинг мурожаатлари билан ишлаш тўғрисида ахборот берди.

Шундан кейин йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун масъулиятни кучайтириш тўғрисидаги қонун лойиҳаси иккинчи ўқилишида муҳокама қилина бошлади. Қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари қўмитасининг раиси Э. Ҳ. Халилов маъруза қилди.

Моддама-модда муҳокама қилиниб, овозга қўйилгандан сўнг қонун қабул этилди.

Иқтисодий ислоҳот, бюджет сиёсати ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш қўмитасининг раиси ўринбосари Э. Ҳ. Салимов иккинчи ўқилишда аҳолини иш билан таъминлаш тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди. Бу қонун ҳам қабул этилди.

Ўзбекистон Республикасининг Алоқа тўғрисидаги қонуни муҳокама этилди. Транспорт, йўл хўжалиги, алоқа ва информатика қўмитасининг раиси Ғ. З. Заҳриддиновнинг маърузаси юзасидан мазкур қонун қабул қилинди.

Депутатлар Президентнинг Ўзбекистон Республикаси Давлат телевидение ва радио эшиттириш қўмитасини Ўзбекистон давлат телерадио эшиттириш компаниясига айлантириш тўғрисидаги, У. А. Абдураззоқовни Республика ташқи ишлар вазири этиб тайинлаш ва Ш. Н. Маҳмудова бошқа ишга ўтиши муносабати билан уни шу лавозимдан озод этиш ҳақидаги фармонларини тасдиқладилар.

Ўзбекистон парламенти ўз ишини давом эттиради.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ БОШ ВАЗИРИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

Ўртоқ **Абдулҳошим Муталов** Ўзбекистон Республикасининг Бош Вазири этиб тасдиқлансин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси

Ш. ЙЎЛДОШЕВ.

**Тошкент шаҳри,
1992 йил 13 январь.**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ БОШ ВАЗИРИ

Абдулҳошим МУТАЛОВ

1947 йилда Тошкент вилояти Оҳангарон районининг Телов қишлоғида туғилган, ўзбек, олий маълумотли, мутахассислиги — технолог-муҳандис. 1976 йилда Бутуниттифоқ озиқ-овқат саноати сиртқи институтини битирган.

Меҳнат фаолиятини 1965 йилда Тошкентдаги 2-нон маҳсулотлари комбинатида ишчи бўлиб бошлаган. Совет Армияси сафида хизмат қилиб келганидан кейин Тошкент шаҳридаги нон маҳсулотлари комбинатларида турли раҳбарлик лавозимларида ишлади. 1979—1986 йилларда Оҳангарон нон маҳсулотлари комбинатининг директори бўлди. 1986 йилда Ўзбекистон ССР нон маҳсулотлари вазирининг ўринбосари, 1987 йилда эса вазири этиб тайинланди. 1991 йилдан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси Раисининг ўринбосари, Қорақалпоғистон Республикасининг халқ депутати.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ НАЗОРАТИНИНГ РАИСИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

Ўртоқ **Мираҳмад Мирҳожиевич Мирқосимов** Ўзбекистон Республикасининг Президенти ҳузуридаги Ўзбекистон Республикаси Давлат назоратининг раиси этиб тасдиқлансин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси

Ш. ЙЎЛДОШЕВ.

**Тошкент шаҳри,
1992 йил 13 январь.**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ДАВЛАТ НАЗОРАТИНИНГ РАИСИ

Мираҳмад Мирҳожиевич МИРҚОСИМОВ

1941 йилда Тошкент шаҳрида туғилган, ўзбек, олий маълумотли, ихтисоси — механик-муҳандис; 1962 йилда Тошкент политехника институтини битирган. Меҳнат фаолиятини 1962 йилда «Герметик» технология ва машинасозлик марказий конструкторлик бюросининг муҳандиси бўлиб бошлаган, кейинчалик шу ерда бир қанча раҳбарлик лавозимларида ишлаган. 1973 йилдан партия ишида — Ўзбекистон Компартияси Тошкент вилоят комитети ва Марказий Комитети аппаратида ишлаган, Ўзбекистон Компартияси Олмалиқ шаҳар комитети, Хоразм ва Тошкент вилоят комитетларининг биринчи котиби бўлган. 1989—1990 йилларда Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгашининг Раиси бўлган. 1990 йилда Ўзбекистон ССР Халқ назорати комитетининг раиси этиб тайинланган. Ўзбекистон Республикасининг халқ депутати.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ФАРМОНИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ГЕОЛОГИЯ-РАЗВЕДКА ТАШКИЛОТЛАРИ ХОДИМЛАРИДАН БИР ГУРУҲИНИ МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Республиканинг минерал-хом ашё базасини ривожлантиришдаги узоқ йиллик ҳалол меҳнати ва жамоат ҳаётидаги фаол иштироки учун қуйидагиларга фахрий унвонлар берилсин:

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган саноат ходими»:

Болтабоев Кабир — Тошкент «Геологоразведка» заводининг слесари

Қуйидагилар Ўзбекистон Республикасининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин:

Антонов Александр Евгеньевич — Ўрта Осиё геология ва минерал хом ашё илмий-тадқиқот институти нодир металлар шўъбасининг мудири

Ашуров Холиёр — «Узбекнефтегазгеология» бирлашмаси минора монтаж экспедициясининг иш бажарувчиси

Бульхина Лира Алимовна — «Узбекнефтегазгеология» бирлашмаси режа-молия бўлимининг бошлиғи

Виноградов Сергей Николаевич — «Узбекнефтегазгеология» бирлашмаси ихтисослаштирилган автотранспорт корхонаси ёрдамчи хўжалигининг директори

Ғафуржонов Самиқжон — «Тошкентгеология» бирлашмаси «Химгеолнеруд» экспедициясининг бошлиғи

Зуев Сергей Николаевич — «Узбекгеофизика» бирлашмаси туркумининг бош геофизиги

Ибоев Пардабой — «Тошкентгеология» бирлашмаси шарқий қурама геология-разведка экспедициясининг кон ишчиси

Кендирбоев Жаҳонгир — «Узбекгидрогеология» бирлашмаси Тошкент яқинидаги гидрогеология экспедициясининг пармалаш мастери

Ўзбекистон Республикаси Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 12 январь.

Бугунги кун нафаси

ЖУМҲУРИЯТИМИЗДА

● Ислом Каримов Ўзбекистон Республикаси Президенти этиб сайланганлиги муносабати билан унинг номига хориждан табрик телеграммалари келиб турибди. Президент бу юксак лавозимга умумхалқ овоз бериш йўли билан сайланганлиги муносабати билан, жумладан Корея Республикасининг Президенти Ро Де У, Ҳиндистон Бош вазири Нарасимха Рао, Болгария Республикасининг Президенти Желю Желев, Монголия Президенти Пунсалмагийн Очербат, Мусулмонлар жаҳон конгресси «Матамар алалам ал-Исломи» Бош котиби Инамуллоххон ва бошқалар муборакбод этдилар.

● Тошкентда Ўрта Осиё ва Қозоғистон биржалари уюшмалари бошқарувининг биринчи мажлиси бўлди. Унда уюшманинг низомини ишлаб чиқиш, «Осиёинформ» акционерлик жамиятини ташкил этиш ва бошқа масалалар муҳокама этилди.

● Пойтахтнинг Куйбишев районида АҚШнинг Бостон шаҳри ҳокимлиги вакиллари иштирокида «Бозор иқтисодиёти шароитида маҳаллий ҳокимият» мавзуида семинар бошланди.

ҲАМДЎСТЛИКДА

● Россия Олий Кенгашининг Раиси Руслан Хасбулатов бу республикада бошланган иқтисодий ислоҳот кўзланган натижани бермаётганлиги сабабли ҳукуматда ўзгаришлар бўлиши мумкинлигини айтди.

● Қора денгиз флотини Украина Республикаси тасаррруфига ўтказиш масаласида Украина билан Россия ўртасида юзага келган кескин муҳолифлик ўзаро ён босиш йўли билан ҳал қилинадиган бўлди. Россия Қора денгиз флотининг стратегик аҳамиятга эга бўлмаган қисмини Украина тасарруфига ўтказишга розилик берди.

● 13 январдан бошлаб Қозоғистонда «Карагандауголь» бирлашмаси таркибига кирувчи ҳар икки корхонадан бири иш ташлади. Қозоғистон Бош вазири С. Терешченко шахтёрлар билан учрашиш учун Қарағандага шошилинч учиб кетди.

● Арманистон Президенти Левон Тер-Петросян «Известия» рўзномасига берган интервьюсида ҳокимиятдан четлаштирилган Грузия Президенти Звиад Гамсахурдиага Арманистонда вақтинча бошпана берилганлигини тасдиқлади.

● Озарбайжонда ҳам эркин нарх-наволар жорий қилинди.

● 13 январдан эътиборан Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги фуқаролари хорижга Брест орқали ўтмоқчи бўлсалар, улар поездда кетаётган бўлсалар киши бошига юз сўмдан, шахсий автомобиль эгалари 600 сўмдан бож пули тўлайдилар. Кичик автобуслар учун бож пули бир ярим минг сўм, автобуслар учун эса 6 минг сўм қилиб белгиланган.

ХОРИЖДА

● Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби Бутрос Гали яқин вақт ичида Москвага Россия Президенти Борис Ельцин билан учрашиш учун боришини маълум қилди. Унинг Париж, Москва, Лондон ва Пекиндаги учрашувлари давомида БМТ Хавфсизлик Кенгаши аъзоларининг 31 январь куни олий даражадаги учрашуви кун тартиби муҳокама этилади.

● Якшанба куни Болгарияда президент сайловларининг биринчи босқичида сайловда иштирок этганларнинг 45 фоизига яқини ҳозирги Президент Желю Желевни ёқлаб овоз берган. Лекин бу мамлакат президенти қилиб сайланиш учун етарли эмас. Президент сайловларининг иккинчи босқичи 19 январда ўтказилади.

● Монголияда қабул қилинган янги конституцияга мувофиқ, 1992 йил февраль ойидан собиқ Монголия Халқ Республикаси Монголия деб аталадиган бўлади. Унинг бундан буёнги давлат тузилиши мустақил суверен республика сифатида белгиланган.

Бугунги кун нафаси

ТИББИЁТДА КЕНГ ҚЎЛЛАНИЛАДИ

Ўтган йил бу тадқиқот ўчоғи бўлимлари ва лабораториялари учун самарали йил бўлди. Чиндан ҳам Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси ўсимлик моддалари кимёси олий илмгоҳида йил давомида самарали тадқиқотлар олиб борилиб, халқ хўжалиги ва табобат илми учун катта аҳамиятга молик ютуқлар қўлга киритилди. Медамин, аллапинин, экдистен сингари инсон дардига малҳам бўлиб хизмат қилувчи бир неча шифобахш дори-дармонлар яратилди.

Бир гуруҳ етакчи олимларнинг жиддий изланишлари натижасида тефэстрол дориси ҳам юзага келди. Аёлларда учрайдиган турли хасталикларни даволашда қўлланиладиган бу фойдали дори жойларда ўтказилган тажриба-синовдан яхши ўтди. Москва, Киев, Вильнюс каби йирик шаҳарлардаги клиник касалхоналарда ҳам мазкур изланиш ижобий натижалар берди. Шу сабабга кўра, уни табобатда кенг қўллашга қаратилган тадбирлар кўрилди ҳамда у шифобахш препарат сифатида эътироф этилди.

Сурайё ОМОНОВА.

Келажагимиз—мактабда

МУАЛЛИМ НУФУЗИ

УТГАН шанба «Ўқитувчи—92» кўрик-танловининг ғолиби, шунингдек бир қатор халқ таълими вакилларининг шаҳар ҳокимияти томонидан қабул қилиниши маориф ходимларига эътиборнинг ёрқин тимсоли бўлди.

Муаллимларни шаҳар Ҳокимининг биринчи ўринбосари Озод Асқаров қабул қилди, Кўрик-танлов ғолиби, Сергели районидаги 6-ўрта мактабнинг кимё ўқитувчиси Раъно Солиевани муборакбод этаркан, Озод Ҳожиевич мактаб-маориф соҳаси ҳеч бир даврда ҳозирги пайтдаги каби бу қадар катта ўзгаришлар остонасида турмаганлигини таъкидлади. Дарҳақиқат, ҳозирда жамиятимиз учун нафақат билимдон мутахассислар, балки ижодий фикрловчи, дунёқараши кенг, мулоҳазакор зиёлилар керак. Анъанага айланган бундай кўрик-танлов муаллимларнинг ижодий изланишларга рағбатлантириши шубҳасиз албатта.

Учрашувда Раъно Солиева меҳнат қилаётган 6-ўрта мактабда таълим-тарбия жараёнини янада мустаҳкамлаш масаласи хусусида сўз юритилди. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирининг ўринбосари, Халқ таълими Бош бошқармасининг бошлиғи Ҳамидулла Йўлдошев халқ таълими жамғармаси ташкил этилиши лозимлигини таъкидлаб ўтди. Бундай тажриба Украина ва Беларусь республикаларининг баъзи районларида аллақачон йўлга қўйилган. Ушбу тадбирни шаҳримизнинг Куйбишев районида амалга ошириш режалаштирилган. Жамғарманинг ташкил этилиши шаҳар мактабларининг моддий таъминотини мустаҳкамлашда асосий омил бўлади.

Раъно Рашидовна ўзининг мураббийлик тажрибаси ҳақида сўзларкан, сўнгги пайтларда ўқитувчиларни ижтимоий ҳимоялаш йўлида жуда кўп ишлар қилинаётгани, шунингдек уларга бўлган эътиборнинг кучайиб бораётгани хусусида гапириб ўтди. Эндиликда олий тоифадаги муаллим бир ставкаиш фаолияти учун 700 сўм маош олади. Мактаб кун сайин янги фикр, таълим жараёнига ўзига хос ёндашувлар ижодхонасига айланиб бормоқда. Лицей, гимназия каби таълим масканлари жамиятимиздан ўз ўрнини топа бошлади. Мактаб ва мактабдан ташқари муассасаларда турли тўгарак ҳамда клублар сони кун сайин ортиб бормоқда. Шартнома асосида таъмирлаш ишларини олиб борувчи ширкатлар ҳамда истеъмол буюмларини етказиб берувчи ўқув-ишлаб чиқариш бирлашмалари ташкил этилмоқда. Қисқача айтадиган бўлсак, мактаблар таълим-тарбия жараёнини мукаммаллаштиришда фақат четдан келадиган ёрдамга суяниб қолмай, ўзлари ҳам моддий таъминотни мустаҳкамлаш йўлларини изламоқда.

Қабул маросимида халқ депутатлари шаҳар Кенгаши раисининг ўринбосари А. В. Гончарова қатнашди.

СУРАТДА: «Ўқитувчи—92» кўрик-танловининг ғолиби Раъно Солиевани шаҳар Ҳокимининг биринчи ўринбосари О. Ҳ. Асқаров табрикламоқда.

Рустам Шарипов сурати.

Фрунзе районида

ҲАМ ЎЙИН, ҲАМ ИЛМ

Районда ҳозирда 50 дан ортиқ болалар боғчалари ва комбинатлар фаолият кўрсатмоқда (улардан 33 нафари корхона ва ташкилотларга тегишли). Ушбу даргоҳларда 9,6 мингдан ортиқ мактабгача ёшдаги болажонлар тарбия олмоқдалар. 750 нафар тарбиячи эса болани ёшликдан жисмоний ва ақлий ривожлантириш дастури бўйича меҳнат қилмоқда.

Мактабгача болалар муассасаларида тарбия ишлари миллий тил бўйича олиб бориладиган 50 та гуруҳ ташкил қилинган. Чунончи, бу гуруҳларда болаларга рус тили ҳам ўргатилади. Ўз навбатида рус тили гуруҳларида эса кичкинтойларга ўзбек тилининг асослари сингдирилади.

Бошлиқ даҳасидаги 116-болалар боғчасида ўрнак олса арзирли ишлар йўлга қўйилган. Жумладан, бу ерда лингафон ва компьютер информатикаси хоналари болалар ихтиёрида. Боғчада «Правец» типидаги ўнта мўъжаз электрон ҳисоблаш машиналари ҳам мавжуд бўлиб, унинг дисплейи экранларида 5—6 ёшлик болалар ақлий қобилиятни ўстирадиган турли ўйинлар билан машғул бўлишмоқда.

ЯНГИ ЙИЛДА ЯНГИ ЎЙДА

Янги йил арафасида ҳам замонавий, барча қулайликлар муҳайё уйларда бир қанча ҳамшаҳарларимиз ҳовли тўйларини нишонлашди.

Жумладан, Баранов-Педагогика кўчалари атрофидаги микрорайонда 12 қаватли уй фойдаланишга топширилди. Бошлиқ даҳасида эса 36 хонадонга мўлжалланган 9 қаватли уй ўз соҳибларини қабул қилди. Г. Лопатин кўчасида ҳам яна бир 12 қаватли уйга шодон оилалар кўчиб киришди. Қушбеги даҳасида беш минг телефон рақамларига мўлжалланган 50-АТС нинг биринчи навбати фойдаланишга топширилди. А. Қаҳҳор кўчаси ва Бошлиқ даҳасида 275 хонадонга мўлжалланган кўп қаватли уйлар қурилмоқда.

МАИШИЙ ТАЪМИР

Маҳаллий Кенгаш тасаррруфида ҳозир марказий иситиш тармоғига эга ва печка билан қизитиладиган етти юзга яқин уй бор. Ушбу биноларга муҳандислик-алоқа хизматларини яхшилаш мақсадида яқинда марказлашган таъмирлаш ишлаб чиқариш бирлашмаси ташкил этилди. Энди бу ерда кечаю-кундуз зарур асбоб-ускуналарга эга бўлган кўчма тиклаш хизматидан фойдаланиш мумкин.

Миҳаил САВЕЛЬЕВ.

ТАНЛОВ-КЎРГАЗМА

Республика Қизил Ярим ой жамияти томонидан уюштирилаётган маданий тадбирлар кўпчиликда қизиқиш уйғотмоқда. Жамият ёрдами билан жойларда ташкил этилаётган расмлар кўргазмалари ҳам муҳим тарбиявий аҳамият касб этмоқда. Меҳрибонлик, экология, XX аср офати бўлмиш ОИТС, гиёҳвандлик каби мавзуларга бағишлаб яқинда ташкил этилган расмлар кўргазмаси шулар жумласидандир. Тошкент театр ва рассомчилик олий билимгоҳида очилган экспозиция танлов кўргазма кўринишида ташкил этилди. Унга 100 га яқин плакат қўйилди. Бу асарлар орасида Тошкент театр ва рассомчилик олий билимгоҳининг истеъдодли талабаси О. Қамбаров чизган «Ёрдамингга муҳтожмиз» деб аталган плакат ҳам бор эди.

Ушбу ижод намунаси кўпчилик томошабинлар эътиборини ўзига тортди. Шу сабабли ҳам у бир оғиздан танлов-кўргазманинг энг яхши экспонати деб баҳоланиб, биринчи ўринга муносиб деб топилди. Танловда ғолиб чиққан барча ёш рассомлар ижоди муносиб тақдирланди.

Анвар АЛИБОЕВ.

Мутасаддилар фикрича

ЧИЛЛА НЕГА ИЛИҚ КЕЛДИ?

ЎЛКАМИЗДА қиш фасли. Аммо, қиш чилласи одатдагидай совуқ, қорли эмас, балки нисбатан илиқ келиши шаҳримиз аҳолисини қизиқтираётган бўлса ажаб эмас. Баъзи бировлар ҳатто «илиқ кунлар ортида қаҳратон тургандир» деган хаёлга ҳам боришмоқда. Қиш об-ҳавосини Ўзбекистон гидрометеорология марказининг узоқ муддатга маълумот берувчи бўлим бошлиғи Венера Булгар шундай шарҳлайди:

— Маълумки, ўтган декабрь ойида об-ҳаво илиқ бўлди. Январь ойида эса нормадагидан 1—2 даража юқори бўлиши кутилмоқда (норма деганда ойнинг ўрта ҳисобдаги ҳарорати олинади, январь нормаси — 0,6 даража совуқ). Кунларнинг илиқ келишига сабаб шундаки, Арктикадан келадиган одатдаги паст даража ҳаво Атлантика ҳаво оқими билан кесишиб Европа орқали Урал ҳамда Сибирга ёйилмоқда. Ўрта Осиё ҳудуди эса Ўрта Ер денгизи ҳамда Эрондан эсувчи иссиқ ҳаво оқими таъсирида турибди. Аммо шуни ёдда тутиш лозимки, бутун қиш давомида ҳаво ҳарорати муттасил ўзгариб туради. Чунки баъзи кунлари Арктика ҳавоси жанубий ҳудудларга кириб қолиши табиий. Бунда совуқ —5, —6 даражагача етади.

Абдумалик АБДУРАҲМОНОВ ёзиб олди.

Янгиликлар, воқеалар, хушхабарлар — Янгиликлар, воқеалар, хушхабарлар — Янгиликлар, воқеалар, хушхабарлар

Янги йил арафасида Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримов «Ўзбекистон Республикасида биржа фаолиятини мувофиқлаштириш тўғрисида»ги Фармонга имзо чекди. Ушбу Фармон биржалар фаолиятини такрорлашга барҳам бериш, унга бир томонлама ёндашувга йўл қўймаслик, биржалар фаолиятини мувофиқлаштиришни таъминлаш, шунингдек, бозор тармоқлари мажмуини ривожлантиришга, хўжалик алоқаларини янада мустаҳкамлашга, республикани истеъмол моллари ва моддий-техника ресурслари билан тўлдиришга биржалар қўшадиган ҳиссани кўпайтириш мақсадига қаратилган.

БОЗОР ВА БИРЖА

ЮҚОРИГА ВА КЎНДАЛАНГИГА алоқалар узиб юборилган шароитда Ўзбекистон Республикаси ҳамда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги иқтисодиётида бозор муносабатларининг яхлит механизмини яратиш вазифаси кескин турибди. Бунда биржага моллар айирбошлашда ташкилотчилик роли ажратилган. У мулкчиликнинг барча шаклларида фаолият кўрсатаётган моллар ишлаб чиқарувчиларни, мол ва хизматлар харидорлари ҳамда сотувчилари бозор муносабатлари асосида муомала қилишларини яқиндан қўллаб-қувватлаши даркор. Биржа қатъий маъмурий — давлат тақсимлаши тизими, амалдорларнинг буткул ҳукмронлиги ўрнини эгаллаяпти. Ҳа, у рақобат қоидаларига, истеъмолчиларнинг талабларига бўйсунади. Аммо биржа ҳар қандай монополизмнинг ашаддий душманидир. Пировард оқибатда биржа барча истеъмолчилар манфаатларига бўйсундирилган. Лекин биржа учун молларни таклиф этишга ва харид қилишга тайёр мулк эгалари керак. Муайян даражада биржага ошкоралик ҳам зарур. Зеро у тижорат ҳалоллигига кафолат беради.

Бозорни биржасиз, унинг таъсирчан, ғоят зийрак ўлчов асбобисиз тасаввур этиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам фаолият кўрсатаётган биржа тизимлар сони сезиларли даражада кўпаяётганлиги тушунарлидир. Чунончи Ўзбекистонда уларнинг сони 18 тага, Мустақил Давлат Ҳамдўстлигида эса 500 тадан кўпроққа етди. Республикада биржалар фаолиятини Ўзбекистон Президенти Фармони асосида тузилаётган биржалар кенгаши мувофиқлаштириб боради. Ушбу кенгаш ҳозирги пайтда республика ҳудудида фаолият кўрсатаётган биржалар раисларидан ташкил топади.

Биржа фаолиятида ўзаро ҳамкорликнинг аниқ қонун-қоидаларини белгилаб қўйишга зарурат кучаймоқда. Йирик биржалар республика минтақаларида биржа тармоқларини яратишга кўмаклашишга интилмоқдалар. Бу бозорга чуқурроқ кириб бориш, ҳар бир харидор эҳтиёжини ҳисобга олиш имконини беради. Брокерлар идоралари билан айирбошлаш бошланмоқда. Бу биргина республика ҳудудида эмас, балки Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигининг бутун иқтисодий ҳудудида, шунингдек Болтиқбўйи давлатлари билан муносабатларда ҳам ўз ифодасини топаяпти. Фаолиятни мувофиқлаштириш зарурати Ўзбекистон биржалари Конгрессини яратишни тақозо этди. Унинг низомий вазифалари — мулкни давлат тасарруфидан чиқариш, молия, валютага кўмаклашиш, бозорни ривожлантириш, чет эл инвестицияларини жалб этиш, монополиячиликка қарши чоралар кўриш, носоғлом рақобатга йўл қўймаслик ва ҳоказолардан иборатдир. Бу Ўзбекистон учун янги бўлган ҳуқуқий муносабатлар соҳаси муайян даражада шаклланганлигини кўрсатиб турибди.

Бизнинг биржа тизимлари хусусиятлари айни пайтда уларнинг асосий нуқсонларидан иборатдир. Энг аввало бу кўпгина биржаларнинг моллар ёки шартномаларни сотиш учун қулай шароитларни яратиш (бу уларнинг асосий мақсади бўлиши керак)га эмас, балки биржа рўйхати тушумларидан юқори фойда олишга интилишларида намоён бўлмоқда. Хориждагилардан фарқли ўлароқ бизнинг биржаларимизнинг яна бир камчилиги иқтисодиётимиздаги тақчиллик билан изоҳланади. Бизда савдога биржа учун хос бўлмаган моллар, яъни стандартлаштирилмаган ва ўзаро айирбошлаш мумкин бўлмаган моллар қўйилади. Ғарбда эса асосан нефть, дон, ёғоч, металлар сотилади. У ерларда битимлар тез тузилиши, воқеалардан зудлик билан воқиф бўлиш ҳисобига бизнинг биржаларимиздагига қараганда таққослаб бўлмайдиган даражада кўп битимлар тузилади. Шу туфайли капитал ва фойда биздагига қараганда анчагина тез айланади. Мижоз учун биржанинг асосий фазилатларидан бўлган тезкорликни таъминлаш учун ихтисослашиш керак.

Ўзбекистондаги мавжуд моллар биржалари ривожланаётган мамлакатларда фаолият кўрсатаётган биржаларга ўхшайди. Масалан, Ҳиндистонда жут буюмлари, Индонезияда каучук ва кофе, Малайзияда қўрғошин бўйича ана шундай биржалар бор. Бу биржалар хом ашёни нормал экспорт қилиш, миллий манфаатларни ҳимоя қилиш учун зарур. Улар ўз мамлакатлари ичида ҳам хом ашё етказиб беришга кўмаклашади. Бунда хом ашёни кўпроқ ҳақ тўлайдиган харидорни топгунча жамлаш ёки уни қайта ишлаш учун етказиб бериш мақсадида ушбу биржалардан фойдаланилади.

«Тошкент» универсал мол-фонд биржасида ихтисослаштирилган—пахта сотиш, уй-жой ва қимматли қоғозларни сотиш бўйича шўъбалар очилди. Эҳтимол вақти келиб уларнинг баъзилари биржанинг жойлардаги алоҳида тизимига айланар, балким универсал биржа доирасида фаолият кўрсатишни давом эттирар. Биржа ишининг бу соҳасида ҳам ўз моҳияти жиҳатидан кўпгина ҳуқуқий масалалар юзага чиқмоқда. Уларни ишбилармонлар ўртасида норасмий, оғзаки келишув асосида ҳал қилиб бўлмайди. Бироқ бу ўринда худди ана шундай (яъни қонун томонидан мувофиқлаштириб турилмайдиган) келишувлар тижорат ҳуқуқининг ажралмас бўлаги эканлигини айтиш керак. Улар давлат қонунларини тўлдиради, аммо уларга зид бўлмаслиги керак. Ҳолбуки иқтисодий, ишбилармонлик ва ҳуқуқ маданияти паст бўлганда бунга тез-тез дуч келиб турилади.

Республикамизда биржа фаолиятининг мустаҳкам қонуний негизи йўқлиги унинг энг жиддий камчиликларидан биридир. Сўнгги пайтларгача биржалар сонининг кескин ортиши улар тўғрисидаги қонунчиликнинг яратилиши билан баб-баравар бўлмади. Шунинг учун ҳам Президент Фармонида Вазирлар Маҳкамасига бир ой муддат ичида «Ўзбекистон Республикасида биржа фаолияти тўғрисида»ги қонун лойиҳасини республика Олий Кенгашининг муҳокамасига тақдим этиш топширилган.

БИРЖА ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУНЛАР КЕРАКМИ?

БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ мавжуд бўлган барча мамлакатларда мукаммал биржа қонунчилиги амал қилади. АҚШда масалан, бу 1934 йилги қимматли қоғозлар биржаси тўғрисидаги қонун, ГФРда 1968 йилдаги биржа тўғрисидаги қонун ҳамда 1974 йилги унга қўшимчалар, Испаниядаги 1988—1989 йиллардаги биржалар, биржа операциялари, брокерлар тўғрисидаги қонунлар ва ҳоказолардир.

Бизда бугунги кунда биржалар фаолиятини ҳуқуқий жиҳатдан таъминлайдиган, тартибга соладиган ва кафолат берадиган яхлит ҳужжатлар тизими йўқ. Янги иқтисодий сиёсат бошлангач, бундай биржа қонунлари пайдо бўла бошлаган ва 1929 йилгача амал қилиб келган эди. Ўшанда бозор иқтисодиётининг қарор топаётган негизлари йўқотилиши билан бу қонунлар ҳам бекор қилинди. Шундан сўнг давлатнинг иқтисодиётга бевосита аралашуви ортиб борди. Шунга мувофиқ биржанинг асосий вазифалари қайта кўриб чиқилди. Унинг воситачилик вазифаси иккинчи ўринга суриб қўйилди. Биринчи ўринга эса ҳисоб-китоб, талаб ва эҳтиёжни ўрганиш, назорат вазифалари қўйилди. Кўп ўтмай эса биржалар умуман йўқолиб кетди.

Мана 60 йил ўтгандан кейингина мол биржалари қайта туғила бошлади. Биржалар ва улар фаолиятининг турлари кескин ортиб бораётганига қарамасдан тегишли қонунлар йўқ. Биржа фаолиятида баъзида тасодифий ҳуқуқий ҳужжатлардан фойдаланиб келиняпти. Ўзбекистонда биржа фаолиятининг ҳуқуқий таъминоти аҳволини етарли эмас, бир тизимли эмас ва сифат жиҳатидан маҳкамачилик даражасида, деб баҳолаш мумкин.

Биржа фаолиятини ҳуқуқий таъминлашда тадбиркорликда иштирок этаётган хорижий юридик ва жисмоний шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини ифода этадиган қоидаларни ишлаб чиқиш зарурати туғилмоқда. Бозор ва тижорат эркинлигини рўкач қилиб, бунга эътироз билдирувчилар бўлиши ҳам мумкин. Аммо Ғарб ишбилармонларининг тажрибаси уларда ҳамма нарсага ҳам биргина онглиликка ишониб, рухсат берилганини кўрсатмайди. Ҳолбуки уларда тадбиркорларнинг аксарият кўпчилиги қонунни жуда ҳурмат қилади ва жамият олдидаги бурчини яхши тушунади. Саноати тараққий этган мамлакатларда тадбиркорлар фаолиятини мувофиқлаштириб турадиган, уни истеъмолчилар манфаатига бўйсундирадиган эпчил воситалар мавжуд. Шу сабабдан биржа фаолияти тўғрисидаги қонунларимизда биз ҳам брокерларга ва биржа ишида қатнашувчи бошқа шахсларга қўйиладиган талабларни белгилаб чиқишимиз фойдадан ҳоли эмас.

БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ ВА ҚОНУНЧИЛИК

«ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА БИРЖА ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ҚОНУН ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

Биржа фаолиятида хорижий юридик ва жисмоний шахсларнинг иштирок этиши назариётчилар ва амалиётчилар учун ўта қизиқарли масаладир. Улар бу фаолиятда бевосита иштирок этадиларми ёки билвосита? Билвосита бўлса Ўзбекистон фуқаролари орқалими? Биржаларда ўринларни сотиб олишда ёки брокерлар идораларини ташкил этишда республика фуқаролари хорижликлар билан тенг ҳуқуққа эга бўладиларми ёки устунликка? Бу ҳолда биз учун жуда зарур бўлган валютани жалб этиш масаласи қандай бўлади? Хорижликларга қайсидир молларни сотиш ёки харид қилишда эҳтиёт чораси сифатида квота (чеклаш) бўладими? Буларга аниқ-равшан жавоб беришга шошилмайлик. Жаҳон тажрибасидан бу масалаларга турлича ёндашувлар мавжудлиги маълум.

Тижорат сирига яқин бўлган «биржа фаолияти сири», деб аталган муҳим маъноли тушунчага эътибор бермаслик мумкин эмас. Бусиз умуман ишбилармонликни тасаввур этиб бўлмайди. Шу билан бир қаторда бутун жаҳондаги биржалар фаолияти худди ана шу тушунча панасида кўпгина пинҳона ишлар амалга оширилишидан далолат беради. Шунинг учун бу масалада прокурор назоратининг муайян чегараларини белгилаб бериш талаб этилади.

Савдо, умумий овқатланиш, маиший хизмат кўпгина корхоналарини босқичма-босқич давлат тасарруфидан чиқариш бўсағасида у ёки бу биржа усулларидан фойдаланиш зарурати туғилади. Бу давлатга қўшимча маблағ олиш имконини беради. Аммо ана шу масалада харидор мажбуриятларини ҳуқуқий жиҳатдан белгилаб қўйиш талаб этилади. Демак бунинг учун ҳам қонунлар керак.

Пайдо бўлган ҳуқуқий бўшлиқ адлиявий жиҳатдан турлича сифатда бўлган биржани ўз-ўзини бошқаришга оид турли ҳужжатлар билан тезда тўлди. Бу биржаларнинг ўзлари томонидан ишлаб чиқилган ва тасдиқланган алоҳида-алоҳида ҳужжатларидир: биржа низомлари, биржа савдоси қоидалари, биржа шартномалари кўринишлари ва ҳоказолардир. Баъзан турли биржаларда бир-биридан тубдан фарқ қиладиган ҳужжатлардан фойдаланилади. Уларнинг айримлари 20-йиллардаги совет биржаларига тааллуқли худди шундай ҳужжатлардан кўчириб олинган бўлса, бошқалари баъзан ривожланган Ғарб мамлакатлари биржалари тўғрисидаги тегишли ҳужжатларнинг сўзма-сўз таржимасидан иборатдир. Бу ҳужжатлар ҳозирги иқтисодий воқеликка асло мос келмайдиган иқтисодий шароитларда ишлаб чиқилган. Шундай экан, улардан нусха олиш йўл қўйиб бўлмайдиган нарсадир. Яқиндагина ташкил этилган мол биржалари учун сунъий равишда мослаштирилган бунга ўхшаш ҳужжатлар Ўзбекистоннинг бозорга сари ўз иқтисодий йўли хусусиятларини ҳаққоний ифода эта олмайди. Демак уларнинг самарали амал қилишига ҳам ишонч йўқ. Шу боис биржалар тўғрисида махсус қонунларни ишлаб чиқиш зарурати кучаймоқда.

БИРЖА ҚОНУНЧИЛИГИ ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

БУ МАСАЛА ахлоқий жиҳатга ҳам эгадир. Биржа ишбилармон истеъдодлар излаб топиладиган ўзига хос тилла конидир. Бунда талаб моҳиятини тезкорлик билан англаб етиш ва моллар таклифи қандай бўлишини башорат қила олиш керак. Харидорга шартномалар тузиш бўйича зарур бўлган тижорат ва ҳуқуқий хизматларни таклиф қила олиш даркор. Бозор иқтисодиётида бор мол учун бўш қолган жойни топиш ва бу жойни эгаллай олиш зарур. Шу йўл билан олиб-сотишдан топилган даромад истеъдодли меҳнатининг оддий хўжалик юритишининг таркибий қисмидир. Бизнинг кўпчилигимиз эса бунга одатланганмиз. Ғоят нуфузли кишилардан баъзи бировларнинг биржаларга тақиқлаш нуқтаи назаридан ёндошиши, ҳатто душман кўзи билан қараши биржа қонунчилигининг йўналишига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Энди-энди ярим мустамлака ҳолидан ҳалос бўлишга интилаётган мустақил Ўзбекистоннинг иқтисодиётида бунга айниқса йўл қўйиб бўлмайди.

Туғилаётган бозорнинг саҳнани тарк этаётган маъмурий иқтисодиёт билан бирга мавжудлиги у ва бу муносабатларни мувофиқлаштириб турадиган қонунларнинг муайян даражада бир-бирларига таъсир қилишларига йўл қўйишга мажбур этади. Ўзбекистон иқтисодиёти аралаш иқтисодиётга айланаётганлиги сабабли ҳам бунга йўл қўйишга тўғри келади. Бунда биржаларни «давлатлаштириш» жараёнини эслатишнинг ўзи кифоя. У жумладан, моддий-техника таъминотининг анъанавий тизимларини биржа билан бирлаштиришга уринишларда намоён бўляпти. Биржа фаолияти тўғрисидаги қонун лойиҳасини ишлаб чиқишда иқтисодиётни давлат томонидан бошқариб борилиши воқелигидан келиб чиқиш керак. Бу қонун Ўзбекистон тараққиётидаги ўтиш даври қонуни бўлади. Шундай экан ўзгараётган иқтисодий шароитларни ҳисобга олган ҳолда унга ҳам мунтазам равишда тузатишлар киритиб борилади. Биржа қонунини албатта биржаларнинг вакиллари ва биржа воситачилари иштирокида такомиллаштириш лозим. Зеро, амалиётни ҳеч ким улардан яхши билмайди ва янги жиҳатларнинг пайдо бўлишини ҳеч ким уларчалик тез англаб ета олмайди. Биржа фаолиятини ҳуқуқ жиҳатидан таъминлаш икки даражали тизим шаклида бўлгани маъқул.

Ўзбекистон Республикаси биржалари тўғрисидаги қонун ушбу тизимнинг олий даражасидир. У ўзида биржа фаолияти тўғрисидаги қонунни, мол, валюта ва фонд биржалари тўғрисидаги алоҳида қонунларни, қимматли қоғозлар тўғрисидаги қонунни ўзида мужассамлаштириши даркор. Бундан ташқари янги Фуқаролик кодексида ва республиканинг акционерлик қонунчилигида биржа фаолиятининг умумий масалаларини белгилаб берувчи қоидалар бўлиши керак.

Биржа фаолияти тўғрисидаги қонун энг камида биржа ва унинг органлари тўғрисидаги ҳуқуқий тушунчалар, биржанинг асосий мақсадлари ва фаолияти принциплари, ўз-ўзини бошқариш ва тизим хусусиятлари, биржа савдоси, биржа воситачилари ва биржа битимлари тушунчаларга тааллуқли масалаларни ифода этиши лозим. Бу қоидалар биржаларнинг барча турлари — товар, фонд биржаларига тааллуқлидир.

Биржанинг ҳуқуқий тушунчасини белгилаш катта аҳамиятга эгадир. Ҳозир оддий савдо — воситачи тизимларга юзаки қаралиб, уларни ҳақиқий биржалар, деб аташ ҳоллари учрайди. Биржанинг ҳуқуқий тушунчасини белгилаш уни «давлатлаштириш»дан сақлаш учун ҳам жуда муҳимдир. Ана шундай ҳолларда биржа савдоси ниқоби остида фонд бўйича ажратилган молларни тақсимлаш вазифалари ҳам бажарилади. Бу асосан давлат таъминот ташкилотлари, шу жумладан улгуржи-воситачи фирмалар томонидан амалга оширилади.

Биржа тўғрисидаги ҳуқуқий тушунчани қуйидагича таърифлаш мумкин. **Биржа — бу биржа қатнашчилари томонидан савдо, тижорат-воситачилик операцияларини, валюта билан операцияларни ва бошқа операцияларни амалга оширишга шароит яратиш мақсадида ташкил этилган кўнгилли ўз-ўзини бошқарадиган уюшмадир.** Биржа юқорида айтилган битимлар тузмайди ва тижорат воситачилиги билан шуғулланмайди. Биржа юридик шахс мақомига эгадир.

БИРЖАНИ ЎЗ-ЎЗИНИ БОШҚАРИШИ НИМА ДЕГАНИ?

БИРЖАНИ ЎЗ-ЎЗИНИ БОШҚАРИШГА тааллуқли ҳужжатлар биржа фаолиятининг ҳуқуқий жиҳатдан таъминлаш тизимининг қуйи, чекланган даражасидир. Бундай ҳужжатлар ўз-ўзини бошқарадиган уюшмалар сифатидаги биржаларнинг ўзлари томонидан қабул қилиниши ва тасдиқланиши керак. Бунда биржаларнинг ҳуқуқлари биржа фаолияти тўғрисидаги қонунда кўзда тутилиши керак.

Биржани ўз-ўзини бошқаришнинг энг муҳим ҳужжатлари жумласига муайян биржаларнинг низомлари; биржалар комиссиялари, бўлимлари ва бошқа таркибий бўлинмалари тўғрисидаги низомлар; биржа савдоси қоидалари; бир хилдаги шартномалар кўринишлари киради. Табиийки, биржалар ўзлари учун зарур бўлган бундан бошқа ҳужжатларни ҳам ишлаб чиқишлари мумкин. Бу ҳужжатлар муайян биржалар фаолияти ҳуқуқий негизининг таркибий қисми ҳисобланади. Юқорида тилга олинган ҳужжатларни стандартлашга интилиш яққол кўзга ташланади. Биржани ўз-ўзини бошқаришга тааллуқли ҳужжатларни стандартлашда биржалар кенгашлари ва уларнинг конгресслари муҳим роль ўйнашлари керак.

Биржани ўз-ўзини бошқариши бозор ўзгаришига ҳозиржавоб бўлган самарали воситани яратади. Бозорнинг «ҳалол», битимларнинг қонуний бўлишини, биржа қатнашчиларининг манфаатларини ҳимоя қилишни таъминлайди.

БИРЖА ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУННИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ТАШКИЛИЙ ЧОРАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

ҲУҚУҚИЙ ЖАМИЯТДА ҳар қандай фуқаролик ёки иқтисодий тизим кўнгилли (тадбиркорлик, жамоатчилик) ва давлат тизимлари ўзаро бир-бирига ҳуқуқий таъсир кўрсатиш таркибида муайян ўринга эга бўлиши керак, Ҳокимиятнинг олий ижроия органларида қайси бўғин биржаларнинг нормал ишлашини кузатиб боради, уларга кўмаклашади, ҳуқуқий жиҳатдан таъминлайди, республика учун алоҳида зарур бўлган биржа фаолиятларини қўллаб-қувватлайди? Давлат антимонопол комитети эҳтимол худди шундай тизим бўлади.

Биржа фаолияти тўғрисидаги қонунни ишлаб чиқиш билан бир қаторда қонуний ҳужжатлар банкини яратиш мақсадга мувофиқ бўлади. Бу банкда биржа ва бошқа ишбилармонлик фаолиятини ҳуқуқий жиҳатдан белгилаб берадиган, ҳам мамлакатимиздаги, ҳам хориждаги, ҳам амалда бўлган, ҳам амал қилаётган ҳужжатлар тўпланиши керак. Бу ишни Ўзбекистон биржалар конгресси фаолияти доираларида Россия биржа тизимлари билан алоқада амалга ошириш мумкин. Бу конгресс яна бир муҳим вазифани — барча турдаги биржа фаолиятини ҳуқуқий жиҳатдан белгилаб берилишини мунтазам таҳлил қилиб бориш вазифасини бажаришга қодир. Бу ана шу ҳуқуқий белгилаб берилишни ҳамда ундан фойдаланиш амалиётини такомиллаштириш учун зарурдир. Биржа атамаларининг ўзбекча-русча — инглизча луғати ҳам ўз муаллифларини ва тезда нашр этилишини кутмоқда.

Акмал САИДОВ,
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси фалсафа ва ҳуқуқ институтининг директори, адлия фанлари доктори.

Баҳром Солиҳов 1-автокорхонанинг пешқадам ҳайдовчиларидан бири ҳисобланади. У режа-топшириқларини мунтазам ортиғи билан уддалашга эришиб келаяпти.

СУРАТДА: моҳир ҳайдовчи йўлга чиқиш олдидан колонна бошлиғи Тўхтамурод Абдуллаев билан суҳбатлашмоқда.

Равиль Альбеков сурати.

Янгиликдан ҳабарингиз борми?

ҲАМКОРЛИК АЛОҚАЛАРИ

Тошкент иқтисод дорилфунуни ўқув программаларида турк тилини ўрганиш деган янги ёзув пайдо бўлди, — деб хабар қилди ЎзТАГ мухбири А. Григорьев. Бозор иқтисодиёти соҳасининг мутахассисларини тайёрлайдиган халқаро иқтисодий муносабатлар факультетининг бир қанча гуруҳларида турк тилини ўрганиш жорий этилди. Бу янгиликни ҳаётнинг ўзи тақозо этди: факультетдаги кўпгина талабалар диплом ҳимоя қилганларидан сўнг Туркия билан Ўзбекистон ўртасидаги кўп қиррали алоқаларни ривожлантиришга ўз ҳиссаларини қўшишларига тўғри келади.

Муаллимлар ҳам турк тилини ўрганадилар, улар дўст мамлакат олий ўқув юртлари билан алоқа ўрнатишлари учун турк тилини билишлари лозим. Бундай алоқалар эса аниқ тусга кирмоқда. Хусусан Истамбул ва Арзирумдаги дорилфунунлар, Трабзондаги техника дорилфунуни билан талабаларни бир-бирларига юбориш тўғрисида музокара бўлиб ўтди.

Музокаралар чоғида ўзбек талабаларга Туркия олий ўқув юртларида бир йил давомида таълим бериш мақсадга мувофиқ деб топилди.

Тошкент иқтисод дорилфунунининг бир неча муаллимининг шу йил ёзда Туркияга бориши ҳал бўлди. Сафардан мақсад — турдош ўқув юртлари кафедраларининг ўқув-методик ишлари билан танишишдир.

Турк талабаларини қабул қилишга тайёргарлик кўрилмоқда. Улар учун тайёрланган дастурда ўзбек тили ва адабиётини ўрганишга катта ўрин ажратилган.

Тошкент иқтисод дорилфунуни бизнес дарсларини ўтказишда маълум тажриба тўплади. Уларнинг ўзига хос жиҳатлари шундаки, чет давлатлардан таниқли иқтисодчилар ва ишбилармонлар лекция ўқиш учун таклиф қилинади, улар бозор иқтисодиёти тараққиёти тўғрисида сўзлаб берадилар, тингловчиларни ўз мамлакатларининг шу соҳадаги муваффақиятлари билан батафсил таништирадилар.

Тошкент дорилфунуни халқаро иқтисодий муносабатлар факультетининг декани Аббос Шермуҳамедов Трабзон техника дорилфунунида бўлиб у билан ҳамкорлик тўғрисида шартнома тузди. Бу ҳужжатда, жумладан, биргаликда анжуманлар ўтказиш, таълим жараёнини ташкил этиш ҳамда Туркия билан Ўзбекистон ўртасидаги ташқи иқтисодий алоқаларнинг ривожланишига доир ахборотларни айирбош қилиш кўзда тутилган.

Ҳам куласиз, ҳам куясиз

«ТЕМИР ҚЎЗИҚОРИН»

«Бодомзор»да истиқомат қиламан. Туғилиб ўсган еримга бўлган муҳаббатимданми ёки бу сўлим мавзенинг ўтмишининг гувоҳи бўлганимданми, ҳар ҳолда шу маҳалла ободончилигига бефарқ эмасман. Маҳалланинг бир бўлаги, «Мирза-Юсуф» масчит жомъесининг атрофидаги хонадонлар вайрон қилиниб, ўрнига тўққиз қаватлик темир-бетон уй қурилди. 1986 йил охирида фойдаланишга топширилган бу уйга турли миллат вакиллари кўчиб киришди. Уй олдида жуда катта майдон ястаниб ётарди. У яшил майдончага мўлжалланганлигини ўша вақтда билгандик.

Йиллар ўтиб бирдан ушбу майдонда темир-бетон гаражлар қуриш ташаббускорлари иш бошлаб юборишди. Устига-устак кичкинтойларга мўлжалланган майдончанинг бир бўлаги ҳам вайрон қилиниб, ўрнига 42 машинага мўлжалланган гараж қурилди. Бу антиқа гаражнинг устига қора асфальт ётқизилди. Икки дона қора тунукадан ясалган тўрт бурчак «қўзиқорин» ўрнатилди. Унинг атрофи бетон билан ўралиб, ичига қум солинди. Ана энди 40 даражали иссиқ ҳавода «ёниб турган» темир-бетон уй олдида жойлашган темир-бетон гараж устидаги қора асфальтдан чиқаётган «олов» ўз оташини маҳалла аҳлига, шу уйда яшаётганларга пуркай бошлади.

Бу уйда яшовчи одамлар елиб югуришди. Маҳалладан ўз ёрдамини аямаётган собиқ СССР халқ ноиби А. Эргашевга мурожаат қилишди. Майдоннинг қолган қисмини чиройли тўсиқ билан ўраб, «ёмғирсочар» мосламалар ўрнатишмоқчи бўлишганини, мевали дарахтлар экиб, ҳақиқий оромгоҳ барпо қилиш ниятлари борлигини айтишди. «Ўзбекгидроэнергострой» идорасининг махсус ишлар бошқармаси бу вазифани ўз устига олди. 1990 йил 5 июнь куни Киров район ижроия қўмитасига қарашли уй-жой бошқармаси билан шартнома тузилди. Шартномага уй-жой бошқармаси бошлиғи Х. Убайдуллаев билан «Ўзбекгидроэнергострой» трестининг махсус ишлар бошқармаси бошлиғи М. Алибоевлар имзо чекишди.

Ободончилар майдончага тўсиқ-панжара ўрнатиш учун келишганда 7-уй-жой бошқармаси бошлиғи С. Йўлдошев уларга рухсат бермади. Бу ерда гаражнинг иккинчи навбати қурилиши бошланишини маълум қилди.

Тез орада бульдозер ишга тушиб гараж учун жой ҳозирланди. Темир-бетон плиталар уйиб ташланди. Маҳалла аҳли жиддий хавотирга тушди.

Тўққиз қаватли уйда яшовчи бир гуруҳ фуқаролар район халқ ноиблари ижроия қўмитаси раиси А. Қосимовга мурожаат қилишди. Шу гаражларсиз ҳам темир-бетон уйларда яшаш ёзнинг иссиқ кунларида ниҳоятда мушкуллигини тушунтиришга ҳаракат қилишди. Инсон саломатлигини бироз бўлсада яхшилаш тадбирлари устида бош қотиришини илтимос қилишди. Тезда майдончани асл ҳолига келтиришни, темир-бетон плиталарни олиб чиқиб кетишни, кўкаламзорлаштириш ишларини бошлаб юборишга ёрдамлашишини, кўплаб мевали ва манзарали дарахт ниҳолларини беришини талаб қилишди. 1991 йилнинг 9 апрель куни ёзилган бу арзнома раис қўлига топширилди. Афсуски кўпчилик талаби натижасиз қолди.

Кейинчалик бу уйда яшовчилар «Правда Востока» рўзномасига мурожаат қилишди. Унда 1991 йилнинг 25 май куни «Ҳамма яхши нарсалар болаларгами?» деб номланган танқидий мақола босилди. Бу мақолага майдончани кўкаламзорлаштириш ишлари ташаббускори, шу ҳолда юқорида айтиб ўтилган шартномага имзо чеккан ўртоқ Х. Убайдуллаевнинг ўринбосари Б. Жўраев жавоб йўллади. Жавобда айтилишича ижроия қўмитанинг Р—15 рақамли кўрсатмаси билан гаражнинг иккинчи навбати қурилиши вақтинча тўхтатилган.

Иш шу билан тугамади. Фуқаролар яна елиб югуришди. Табиатни қўриқлаш шаҳар идораси ходимлари келиб майдончани кўришди. Дарҳақиқат табиий муҳитнинг ночор аҳволга тушмаслиги учун гараж қуришни қатъиян таъқиқлаб, боғ барпо қилишни маслаҳат беришди. Буни тасдиқлайдиган ҳужжатни район ижроия қўмитаси уй-жой бошқармасига жўнатишди. Лекин ижроия қўмита ходимлари зўр бериб гараж қурилишини бошлаш тараддудини кўрмоқда.

Мен бу мақолани ёзаётиб, бир нарса ҳақида жуда узоқ ўйладим. Ёзнинг жазирама иссиқ кунлари бетон уйларда ҳатто нафас олиш қийин аҳволда эканлигини ўйлаб кўрсак, уй олдида мевали дарахтлар яшнаб турган соя-салқин боғ барпо этиш мақсадга мувофиқ эканлиги ўз-ўзидан аён бўлади. Бозорда бир кило олма 20—25 сўм нархда сотилаётган бир пайтда шу уйда яшовчи болалар боғдан бир дона олмани ўз қўллари билан узиб еганларида қанчалик қувонишингизни бир кўз олдингизга келтиринг-а.

Гараж қурилиши ҳам керак. Лекин албатта шу боғ ўрнидами? Қурилган 42 та гаражнинг ярми бўш ётибди-ку. Гараж машинаси борга ҳам керак, машинаси йўққа ҳам. Қурилиши лозим бўлган иккинчи навбатдаги гаражга ариза берганларнинг ҳаммасида машина борми? Йўқ. Шундай экан масалани оқилона ҳал қилиш мумкин эмасми? Фуқароларни овора қилиб, идорама идора югуртираётган Киров район ижроия қўмитасидагилар дўппиларини олиб қўйиб, бир ўйлаб кўрсалар бўлмайдими?

Муҳаммад РАСУЛ.

Владимир Меньшуткин ва Тузелбой Ержановлар ўттиз йилдан бери Ўрта Осиё темир йўлининг Салор оралиқ масофа йўлларини созлаш бригадасида самарали меҳнат қилиб келишади. Бу кекса темирйўлчилар ҳар куни 8—10 километр масофадаги пўлат изларнинг бенуқсон бўлишини кўздан кечирадилар.

Рустам Шарипов сурати.

«Тошкент оқшоми» рўзномасининг иловаси
№ 11.

ТАБИАТ ва ИНСОН

Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг рўзномаси

Долзарб мавзуда суҳбат

ЭНДИ ЁН БЕРИШ ЙЎҚ

ТОШКЕНТ шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси раисининг ўринбосари Борий Алихонов мухбиримизнинг саволларига жавоб беради.

— Борий Ботирович, яқинда халқ депутатлари Тошкент шаҳар Совети шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетининг меъёрий ҳужжатларини тасдиқлади. Улар орасида «Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш жамғармаси тўғрисида», «Ифлослантирувчи моддаларни чиқариб ташлаш, оқизиб юбориш ҳамда қаттиқ чиқиндиларни жойлаштириш учун ҳақ меъёрлари» тўғрисидаги Низомлар ҳам бор. Бугун шу икки ҳужжат хусусида батафсил суҳбатлашсак... Дастлаб жамғарма хусусида. У нима мақсадларда ташкил этилди? У қайси банкда қўним топган?

— Табиатни муҳофаза қилиш жамғармаси учун агросаноат банкининг Тошкент бўлинмасида махсус ҳисоб очилди. Жамғарма қуйидаги тўловлар ҳисобига ташкил қилинади:

корхона, бирлашма ва ташкилотларнинг рухсат этилган (ўрнатилган лимит асосида) атмосфера ҳавосига, сув ҳавзаларига чиқарилган зарарли чиқиндилари ва қаттиқ жисмли чиқиндиларни жойлаштиргани учун ундириладиган тўловлар;

корхоналарнинг рухсат этилган меъёрдан (ўрнатилган лимитдан) юқори миқдорда атмосфера ҳавосига, сув ҳавзаларига чиқарган зарарли чиқиндиларни ва қаттиқ жисмли чиқиндиларни жойлаштиргани учун ундириладиган тўловлар;

корхоналарда авария (фавқулодда ҳодиса) туфайли содир бўлган зарарли моддаларнинг атроф-муҳитга тарқалгани учун ундириладиган жарималар;

корхоналарнинг иш фаолияти туфайли табиатни муҳофаза қилиш қонун-қоидаларининг бузилиши оқибатида, давлатга келтирилган моддий зарарни қоплаш учун ундириладиган тўловлар;

корхоналар, ташкилотлар, ширкатлар, жамоат ташкилотлари ва фуқароларнинг кўнгилли равишда хайриялари;

Тошкент ижроқўми ички ишлар бошқармаси давлат автоинспекцияси қошида очилган автотранспорт воситалари томонидан атроф-муҳитни ифлосланиши туфайли олинадиган жарималарнинг махсус ҳисобидан 40 фоизгача ўтказиладиган маблағлар ҳисобига;

қонунни бузгани сабабли тортиб олинган ҳайвонлар ва балиқларни овловчи қурол ва аслаҳаларни, улар орқали нобуд бўлган жониворларни реализация қилиниши туфайли олинадиган даромад ҳисобига;

— табиатни муҳофаза қилиш қонун-қоидаларини бузганликлари туфайли раҳбар ходимлардан ва фуқаролардан маъмурий ва адлиявий тартибда ундириладиган тўловлар;

— давлат корхоналарининг ва ширкат уюшмаларининг шерикчилик асосида табиатни муҳофаза қилишга мўлжалланган маблағлар;

Булардан ташқари, Ўзбекистон жумҳурияти Президенти қошидаги Вазирлар маҳкамасини бошқа мутасадди вазирликлар ва ташкилотлар билан келишилган ҳолда белгиланган молиявий манбалар ҳисобига.

— Жамғармага келиб тушган маблағлар қандай мақсадларга сарф этилади?

— Бу масалада аниқ мақсадларга эгамиз. Жамғарма шаҳар худудида жойлашган корхоналар, бирлашмалар, муассасалар, раҳбар ходим ва фуқароларнинг кимга бўйсунишидан қатъий назар мажбуран ундирилади.

Маблағлар ушбу мақсадларда ишлатилади:

— умумҳудудий миқёсдаги табиий муҳит объектларини қуриш, техникавий қайта қуроллантиришнинг ва реконструкция қилиш ва капитал таъмирлашга;

— табиатни муҳофаза қилишда янги турдаги техника ва технологияларни, атроф-муҳитни автоматлаштирилган ҳолда назорат қилиш системасини яратиш учун олиб бориладиган лойиҳа-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларига;

— атроф-муҳитни муҳофаза қилишда тармоқлараро олиб бориладиган илмий-тадқиқот ишларига;

— шерикчилик асосида шаҳар табиатини муҳофаза қилиш дастурларини ишлаб чиқишга;

— шаҳарнинг экологик ҳолатига таъсир этувчи объектларни экологик экспертиза қилиш, уларнинг атроф-муҳитга таъсирини аниқлаш ишларига;

— экологик ахборот жамғармалари силсиласини ташкил этиш ва уни олиб боришга;

экологик тартибот ишларига;

— табиатни муҳофаза қилиш қонунларини бузилиши орқали ижтимоий-иқтисодий салбий оқибат ва зарарларни қоплашга, (кўкаламзорлаштириш, экологик зарарли корхоналарни шаҳар чеккасига олиб чиқиш ёки санитар-ҳимоя минтақаларини яратиш ва ҳоказо).

— шаҳардаги кичик дарёлар ва анҳорларни сақлаш ва уларни тиклаш, тозалашга;

— қўриқхоналарни, миллий боғларни яратишга ва ривожлантиришга, табиат ёдгорликларини ҳимоя қилиш ишларига;

— Зарарли чиқиндилар, қаттиқ жисмларни ҳавога, сувга чиқаргани учун тўловлар тўлаш қандай бўлади?

— Ўзбекистон Республикасининг 1990 йил 20 июнда қабул қилган «Мустақиллик декларациясига» асосан, тўлов манбалари корхона, ташкилот ва жамоалар ихтиёрида қоладиган даромад ҳисобидан олинади.

Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитасига Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Совети билан келишилган ҳолда агар корхоналар меъёрдан ташқари чиқараётган чиқиндиларни камайтиришга чора-тадбирларни кўришни зиммаларига олсалар, рухсат этилган меъёрдан (ўрнатилган лимитдан) юқори миқдорда атмосфера ҳавосига, сув ҳавзаларига чиқарган зарарли чиқиндилари ва қаттиқ жисмларни жойлаштиргани учун ундириладиган тўловларни камайтириш ҳуқуқи берилади. Агарда корхоналар олган мажбуриятларини бажармасалар жаримавий тўловлар бир неча баробар кўп ундирилади. Бу жамғарма ҳисобидаги маблағлар белгиланган режалар асосида харажат қилинади. Бу режалар ҳар йили Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси томонидан бошқа мутасадди ташкилотлар ва жамоалар вакиллари билан ҳамкорликда ишлаб чиқариб Халқ депутатлари шаҳар Совети сессиясида тасдиқланади.

Бу ерда белгиланган ишларни Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш жамғармаси ҳисобидан моддий таъминлаш билан бир қаторда, кераклм моддий техникавий ресурслар ва лимитлар билан таъминлаш ҳам кўзда тутилади.

— Борий Ботирович, энди ҳавога, сув ҳавзаларига чиқарилган зарарли чиқиндилар ва қаттиқ жисмли чиқиндиларни жойлаштиргани учун олинадиган тўловлар хусусида ҳам сўзласангиз...

Атмосфера ҳавосига, сув ҳавзаларига чиқарилган зарарли чиқиндилар ва қаттиқ жисмли чиқиндиларни жойлаштирилгани учун олинадиган меъёрий муваққат тўловлар шаҳарда қабул қилинадиган ва ижро этиладиган ягона норматив ҳужжат ҳисобланади.

Меъёрий муваққат тўловлар икки ҳолатда ўрнатилади: рухсат этилган меъёр асосида атмосфера ҳавосига, сув ҳавзаларига чиқарилган зарарли ва қаттиқ жисмли чиқиндиларни чиқарганда, шу жумладан, рухсат этилган меъёрдан юқори миқдорда чиқарганда.

Жарима тўловлари бунда, асосан, тўрт гуруҳга бўлинади. Турғун манбалардан атмосферага чиқарилган зарарли чиқиндилар учун; сув ҳавзаларига чиқарилган зарарли оқавалар учун; зарарли қаттиқ чиқиндиларни атроф-муҳитга жойлаштиргани учун; табиат муҳофазаси қоидаларини бузгани учун ундириладиган тўлов меъёрлари. Албатта, ҳар бир гуруҳнинг ўз аниқ миқдори, ўз белгилаш даражаси бор. Масалан, ёғочтахта чиқиндилари учун 7 сўм тўлов режалаштирилган бўлса, чанги учун 30 сўм жарима тўланади. Бунда чиқиндиларнинг ўта зарарли ёки йўқлиги диққат марказида туради. Яхшиси, мен сизга табиат муҳофазаси қоидаларини бузгани учун ундириладиган тўлов меъёрларининг жадвалини чизиб берай, шунда янада тушунарли бўлади.

Қоида бузилиш турлари	Жарима ўлчамлари (сўм ҳисобида)	
	Фуқаро ва мансабдор шахслар учун	Корхоналар, ташкилотлар ва идоралар
1. Рухсатсиз кесилган ҳар бир дарахт учун	50 дан 250 гача	1000
2. Рухсатсиз кесилган ҳар бир яшил ўсимлик учун	20 дан 100 гача	500
3. Дов-дарахтлар, яшил экинзорларга зарар етказилгани учун	10	100
4. Яшил ўт-ўланларга зарар етказилгани учун (ҳар бир кв.м.)	10	100
5. Гулларни нобуд қилингани учун ёки зарар етказилгани учун	20	200
6. Кичик ариқларни ишдан чиқарилгани учун (ҳар бир метрига)	20	200
7. Шаҳар ҳудудида барглар, шох-шаббалар ва маиший чиқиндилар ёқилгани учун	50	500
8. Бириктириб қўйилган кўкаламзор ҳудудларни қаровсиз қолдирилгани ёки қониқарсиз аҳволда (суғориш, агротехника ишлари) қаралгани учун	25	200
9. Сув ҳавзаларини ҳимоя қилиш мубоширлик минтақаларига ўзбошимча қурилган объектлар учун.	500	10000

Кўриб турибсиз, жарималар ниҳоятда юқори белгиланган. Ноилож, шундай қилмасак кўзлаган мақсадга етишимизнинг иложи йўққа ўхшайди.

— Демак, энди ҳеч бир ишда, ҳеч кимга ён бериш йўқ экан-да? Тўғри тушундимми?

— Ҳа, албатта! Энди ён беришимиз борган сари ёмон оқибатларга олиб бораверади. Яна бир гап: жарима, барибир рамзий жазо ҳисобланади. Ҳамма умид ҳамшаҳарларимизнинг ўзларига, табиатни, шаҳримизни қанчалар севишларига боғлиқ!

Суҳбатдош Толиб АБДУЛЛАЕВ.

Одамларга баргларинг
тўкиб қарадинг,
Мева солиб қаддингни
букиб қарадинг.

Табиатга хайрихоҳ
назарларинг бор,
Ҳам аслинг белгиловчи
илдизларинг бор.

Рустам Шарипов сурат-лавҳаси.

БИРГАЛИКДА КУРАШМАЯПМИЗ

ТАБИАТ муҳофазаси борасида қанча куюниб гапирмайлик, сезиларли натижа кўринмаяпти. Шу боисданми, ташкилотларга назорат учун боришимиз тегишли раҳбарларга жарима солиш билан якунланади. Бу — қачонгача давом этади — ноаён!

Яқинда Тошкент шаҳар йўловчи транспорти муассасасида бўлдик. Бунда ўн етти корхона бўлиб, 7044 та турли маркали транспорт воситаларидан фойдаланилар экан. 1990 йил бу муассаса атроф-муҳитни ифлослантирувчи манба сифатида ҳисобга олиниб, бир йилда зарарли чиқиндилар 40,1 минг тоннани ташкил этганлиги уқтирилганди. Ўтган — 1991 йилда аҳвол деярли ўзгармаган. 38,5 минг тонна зарарли чиқинди чиқарилган. Бунинг асосий сабаби, мазкур ташкилотга қарашли автоколонна ва автокомбинатларда табиат муҳофазасига етарлича эътибор берилмаётганлигидир. Хусусан, 2-автокомбинат, 1 — 18-автопаркда атроф-муҳит тоза-озодагарчилигини сақлашда жиддий назорат ўрнатилмаган. 8 — 12 автокорхоналардаги камчиликлар ўтган йили 24 июнь куни Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитетида муҳокама этилганди. Бундан жамоа раҳбарлари негадир ўзларига тегишли хулоса чиқариб олишмаган.

Ўтган йили шаҳар йўловчи транспорти муассасасида табиат муҳофазаси бўйича 22 тадбир ўтказилиши керак эди. Ҳолбуки, бунинг ярми ҳам ўтказилган эмас.

Бугунги кунда табиат муҳофазаси ҳайдовчидан нимани талаб этади? У қандай бошқариш нормативларига амал қилмоғи керак? Бу масалалар мазкур корхона раҳбарларининг ҳайдовчилар орасида олиб борадиган доимий машғулотлари бўлиши лозим.

Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети ташаббуси билан ўтказилган «Тоза ҳаво» операцияси натижалари ҳам қувонарли эмас. Ўтган йил охирида 31 та автотранспорт корхонаси, 7 та техник хизмат кўрсатиш станциясида бўлдик. 909 та автомобиль ҳолати текширилди. Ҳайдовчилардан олинган жарима 3510 сўмни ташкил этди. Ўзбекистон телевидение ва радио эшиттиришлари давлат комитети Фанлар академияси Тошкент шаҳар Совети, «Ўзбекистон» нашриёти ва полиграфия давлат комитетлари автобазалари, 12-автобус парки, 10-автобус-такси-мотор парки каби корхоналарда табиат муҳофазасига доир ишлар қониқарсиз, деб топилди. Бирорта ташкилотни учратмадикки, табиат ва экология қоидаларига қатъий риоя қилгани учун бирор ҳайдовчи ёки раҳбар рағбатлантирилган бўлсин. Шундан аёнки, табиат муҳофазаси учун биргаликда курашмаяпмиз.

Муборак ХОНХЎЖАЕВА.

Ҳаётий лавҳалар

ЁЛҒИЗ ДАРАХТ

КУЗ келди. Кўп қаватли уй деразасидан атрофни кузатиш одамга хуш ёқади. Атроф бирам гўзал, мунис. Анави эгаси кўчиб кетган эски ҳовли четидаги бир туп ўрик дарахти ҳам бу гўзалликка ҳисса қўшгандан гердайиб турибди. Икки йилдирки, ўз эгасини интизор бўлиб кутади. Икки йилдирки, кутавериб, охирги барглари сарғаяди. Шафқатсиз шамолни ҳам унга раҳми келмайди. Бечора дарахтнинг баргларини битталаб юлқийди. Дарахт эса оғриққа чидай олмай ўзини ҳар ёнга ташлайди. Барглар ҳам дарахтдан ажралгиси келмагандай, бир-бирига урилади, фарёд кўтаради. Кейин тақдирга тан беради-ю, «оҳ» дея чирт узилиб ерга тушадилар. Қарабсизки, бир ойга қолмай ўрик дарахти яп-яланғоч бўлади-қолади. Дарахт бечора, энди совуқдан титрай бошлайди. Қуёш уни иситиш учун ҳарчанд уринмасин, кучи етмайди. Табиат шунда дарахт устига оппоқ кўрпа ёпади.

ДАҲШАТ

Февраль. Кунлар исиб кетган, қордан дарак йўқ. Бетоқат бўлган қарғалар «қор, қор» дея фиғон чекади. Кимсасиз ҳовли четидаги бир туп ўрик дарахти ҳам мунғайиб турибди. Бечора дарахт куртак ёзай деса, ҳали ёғингарчиликлар олдинда, ёғмай деса яна бўлмайди.

— Чидаш керак, — дерди дарахт ўз-ўзига.

Бироқ, у юрак туғёнлари олдида иродасизлик қилди. Баҳор келмасданоқ куртаклаб, гуллади. Бироқ, табиат кеч бўлсада, ўз ҳунарини кўрсатди. Довуччалари катта-катта бўлиб қолганда, бирдан қор ёғди...

САДОҚАТ

Июнь ойлари эди. Ўша кўримсизгина эски ҳовлини бузишди. Дарахт бир ўзи қаққайиб қолди. У ҳамон ўз эгасини кутар ва негадир унинг келишига қаттиқ ишонар эди.

Бир куни ерни ўйиш учун қурувчилар келишди. Экскаватор дарахтга яқинлашди ва ўткир панжаларини дарахтнинг илдизлари олдига тупроққа ботирди. Кейин ердан тупроқ олди-ю, машинага ағдарди. Бу ҳол 2—3 марта такрорлангач, навбат дарахтга келди. У ўткир панжалари билан дарахтнинг барча илдизларини суғириб олишга чоғлади. Дарахт бечора эса қадрдон маконидан ажралишни истамай, илдизлари билан ерга қаттиқроқ чирмашди. Сўнгги бор панжалар ердан кўтарилар экан, дарахт ожизлигини, заифлигини сезди. Уни ер билан боғлаб турган илдизлари узилди. Дарахт кўкка кўтарилди. Кейин шарақлаб машина устига тушар экан, бир қимирлади-ю, жим қолди. Шундан сўнггина машина ердан қўзғалди...

ФАХР

... Дарахтни шу кетишда аллақандай жойга олиб бориб ташлашди. Дарахт шу ерда етти кун ётди. Саккизинчи куни уч-тўрт одам келиб унинг қуриган шохларини кесишди. Ундан ўтин тайёрлашди. Дарахт энди кимларнингдир овқатини пишириб, самоварини қайнатди. Бироқ у чирсиллаб, гуриллаб ёнар экан, оҳ-воҳ қилмади. Аксинча, дарахт умрининг охиригача одамларга беминнат хизмат қилиб келганидан хурсанд эди.

Одамлар-чи? Дарахт ҳақида ўйлашдими? Йўқ, улар иссиқ таомни мазза қилиб танаввул қилишар, қайноқ-қайноқ чой хўплашарди.

Дилдора ОРИПОВА.

Ҳар бир фаслнинг ўзига хос табиати бор. Баҳор яшариш, ёз — тўкинлик, куз — хазон, қиш эса совуқлик «хислат»ига эга. Бу йил қиш жуда кеч кирди. Табиатнинг азалий ҳолати бузилди. Бу дарахт қуриган япроқларини тўкишга шошилмагани шундан экан-да!

Андрей Пишненко сурати.

ТАҚДИРЛАНИШДИ

МАКТАБ ва мактабгача ёшдаги болаларда табиат ва экология бўйича дастлабки таассурот уйғотиш борасида нима ишлар қилинмоқда?

Яқинда Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети ходимлари ташаббуси билан Октябрь райониdagi ўқув-тарбия муассасаларида экологик билим савияси, ўтиладиган табиий фанларга болаларнинг муносабати ўрганилди. Тарбиячи ва тарбияланувчи, ўқувчи ва ўқитувчилар билан суҳбатлашдик. Шундан хурсанд бўлдикки, машғулотлар экологик қўлланмалар, методик тавсиялар асосида ўтказиларкан. Мактаблар, болалар боғчалари аро мусобақалар, «Гуллар байрами», «Қушлар куни» уюштириларкан. «Оролни асрайлик», «Табиатнинг табиати нозик» каби қизиқарли суҳбатлар, илмий-амалий конференциялар ўтказиларкан. Ҳатто кўпгина мактабларда ботаника боғи, табиат музейлари бор.

Табиат муҳофазаси борасида олиб борилаётган ибратли ишлари учун 20-, 59-, 41-ўрта мактаблар ва 343-болалар боғчаси биринчи даражали диплом билан тақдирланишди.

Болалар она-табиатга меҳр қўйиб ўсишлари керак. Бунинг учун уларни ҳозирдан тарбиялаб бориш биз учун катта масъулият юклаши жоиздир.

Умида КАРИМОВА.

«ОЛТИН» МИТТИ ОРГАНИЗМЛАР

РСФСР Фанлар академияси Микробиология илмгоҳи ва Иркутск давлат университети олимлари айрим бактериялар Штамми ўзида олтиннинг зарраларини тўплашини тажрибада исботладилар. Хамиртуруш, масалан, суюқликдан жуда майда зарралар тарзида янги олтин ажратади. Сариқ металл зарралари ҳужайраларга кириб олади ва турли кўринишда чўкиб қолади. Шу тариқа кристаллаштиришнинг янги маркази бунёд бўлади. Туғилган кристаллар ўса бошлайди ва шундай катталашадики, унга она бўлиб қолган ҳужайрани ҳам иккига бўлиб юборади. Эркинликка чиққач, улар бемалол ўсаверадилар.

Мутахассислар ушбу биохимик жараённи амалий мақсадларда ҳам қўлласа бўлади, деб ҳисобламоқдалар. Бунда табиий суюқлик манбаларидаги микроорганизмлар ривожи учун шароит яратиб, таркибидаги олтинни ўстириш мумкин.

КОМПЬЮТЕР ТОЗАЛАЙДИ

Харьковлик мутахассислар яратган компьютер дастури «Фильтр — 1» деб номланди. У сув тозалаш иншоотларидаги тозалаш системасининг математик модели асосида яратилди. ЭҲМ ёрдамида у ёки бу фильтрнинг ифлосланиш даражасига қараб уни ювиш вақти белгиланади. Оқибатда тозалаш қурилмаларининг иш унуми ошади ва электр энергия сарфи камаяди.

ЎРНАК ОЛСАК АРЗИЙДИ

ИЭС ВА ЭКОЛОГИЯ

Кўмир билан ишлайдиган иссиқлик электр станцияларидан чиқадиган кул ва шлак махсус ўраларга ташланишини ҳамма билади. Уларни шамол учириб кетмаслиги, ҳаво ифлосланмаслиги учун мутахассислар ўра огзини гиёҳлар уруғидан минерал ўғит, махсус тайёрланган қоришма билан ёпишни таклиф қилдилар. Бу қоришма тўқимачилик саноатидан чиққан, органик чиқиндилардан тўқилган газлама остига ташланади. Ярим йил ўтгандан кейин қоришма чирий бошлайди ва уруғлар яйраб униб чиқади. Ўн йил ўтгандан кейин эса ҳосилдор қатлам ҳосил бўлади, уни қишлоқ хўжалигида бемалол ишлатаверса бўлади. Сих ҳам куймайди, кабоб ҳам!

ЎСИМЛИКЛАР УЧУН «ҲАЁТ СУВИ»

Кимёвий модда бўлган этилен ўсимликларнинг ҳаёт фаолиятларини йўлга солиб туради, меваларнинг эрта пишишини таъминлайди. Лекин этилен газ ҳолатида бўлгани учун ундан далада ёки боғда фойдаланиш жуда қийин. Унинг ўрнига тупроққа синтетик препаратлардан этрел, композонлар қўшилади. Улар ўсимлик танасига сингиб, этилен ҳосил қиладилар. Афсуски, бу сунъий моддалар жуда ҳам қиммат. Олимлар этиленнинг ўрнини босадиган арзон маҳсулот — кальций карбидини топдилар. У кўплаб мамлакатлар саноатида ишлаб чиқарилади. Ерга қуруқ ҳолида аралашган карбид дастлаб ацетилен, кейин этиленга айланади ва ўсимлик илдизига сўрилади. Натижада қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ҳосилдорлиги ошади. Бунинг устига препарат экологик жиҳатдан мутлақо зарарсиз.

АРЗОН БЛОКЛАР

Туркманистондаги қум барханлари газобетон блокларига айланмоқда. Бундай блоклардан қурилган уй оддий ғиштли уйдан икки баробар арзонга тушади, яна ҳам муҳими товуш ўтказмайди. Блоклар Қорақум қумлари, семон ва алломин кукуни, содалар аралашмаси қўшиб тайёрланади. Саҳродаги блок ишлаб чиқарадиган заводнинг сўнгги созлаш ишлари бормоқда. У йилига 600000 кубметр блок ишлаб чиқаради. Қум бўлса — бемалол!

⊙ ЖАМОАТЧИЛИК ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Умида КАРИМОВА, Надежда ПАНЯКШИНА, Тўлқин РАСУЛЕВ, Темур УБАЙДУЛЛАЕВ, Сергей УТКИН, Муборак ХОНХЎЖАЕВА.

⊙ МУҲАРРИРИЯТ МАНЗИЛГОҲИ: 700000, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 33-45-84, 32-58-85.

⊙ ТОШКЕНТ ШАҲАР ТАБИАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ КОМИТЕТИНИНГ МАНЗИЛГОҲИ: 700078, Намойишлар хиёбони, 5-уй. Телефон: 44-54-96.

Спорт

ФАЗОГИРЛАР ШАҲАРЧАСИДА «ТОШКЕНТ КУБОГИ»

Ўтган йилнинг кузида шаҳримизда теннис бўйича «Тошкент Кубоги» турнирининг зўр муваффақият билан ўтказилганининг гувоҳи бўлган эдик. Яқинда Ю. А. Гагарин номидаги фазогирларни тайёрлаш марказида «Звёзднийда «Тошкент Кубоги» номли мусобақалар ниҳоясига етди. Ҳа, ҳайрон бўлманг, Фазогирлар шаҳарчасидаги ушбу турнирда космонавтлар, журналистлар ва республикамиз пойтахтининг теннис шинавандалари қатнашдилар. «Тошкент» республика биржаси, «Тошинтерм» қўшма корхонаси, «АстроВАЗ» суғурта жамиятлари эса бу ўзига хос мусобақага ҳомийлик қилишди, Мухбиримиз турнирни ўтказишда бош-қош бўлган «Тошкент-Спорт-Информ» фирмасининг директори Владимир Лушчевскийдан мусобақалар ва сафар таассуротлари ҳақида сўзлаб беришни илтимос қилди.

— Тошкентликлар учун турнир «Мир» орбитал станцияси билан танишишдан бошланди, Аниқроғи, ҳозир фазода учаётган станция эмас, балки фазогирлар (Звёздний) шаҳарчасидаги парвоздан олдин тайёргарлик ўтказиладиган станцияни томоша қилишди. Меҳмонларни станция турли системаларининг тузилиши билан учувчи фазогир Анатолий Березовой яқиндан таништирди. Ҳа, айтгандай, Березовой шаҳарчада ёш фазогирларни тайёрлаш ишларини бошқаради. Унинг шогирдлари орасида бизнинг юртдошимиз — йигирма етти ёшли авиация капитани Солижон Шарипов ҳам бор.

Умуман, шаҳарчанинг ҳаёти ва унинг саботли ва жасур аҳолиси ҳақида ҳали кўп гапларни айтишимиз мумкин эди. Бироқ оқшомхонларда ҳақли савол туғилиши мумкин: фазогирларнинг теннисга қандай алоқаси бор? Маълум бўлишича, тўғридан-тўғри алоқаси бор экан. Чунки фазогирларни тайёрлаш марказида «Звёздний» теннис клуби ҳам фаолият кўрсатмоқда. Бу ерда теннис анъаналарига Юрий Гагарин ҳаётлигидаёқ асос солинган эди. Шаҳарчада биринчи теннис корти 1963 йилда қурилган. Бу ерда Гагариннинг сафдошлари — Герман Титов, Николай Андрианов, Владимир Леонов, Павел Биковскийлар катта қизиқиш билан теннис баҳсларини ўтказардилар. Аввал теннис фазогирларнинг бўш вақтларини ўтказадиган эрмаклари бўлган бўлса, вақт ўтиши билан уларнинг жисмоний тайёргарлик дастурига киритилди. Чунки, шифокорларнинг кузатишларича, теннис

мавзусидан бир оз четга чиқиб кетдик. Унинг тарихи эса қуйидагича. «Тошкент-Спорт-Информ» фирмаси билан Ўзбекистон республикаси жисмоний тарбия ва спорт давлат комитети ўзаро ҳамкорликда ўтказган 1991 йилги «Тошкент Кубоги»га юзга яқин шаҳардан келган турли ёшдаги ва ҳар хил касбдаги теннис ихлосмандлари орасида фазогир А. Березовой ҳам бор эди. Ана шунда фазогирлар «хонадони»да турнир ўтказиш ғояси туғилади. Шу сабабли ҳам мусобақалар «Звёзднийда «Тошкент Кубоги» деб номланди, уни ташкил қилишни эса бу гал ҳам «Тошкент-Спорт-Информ» ўз зиммасига олди.

— Мусобақаларнинг қай тартибда ўтказилганлиги ҳақида ҳам тўхталсангиз.

— Фазогирлар шаҳарчасидаги ёпиқ теннис комплексининг остонасида карнай ва сурнай садолари янграб, турнир очилганлигидан хабар берди. Сўнг миллий либослардаги ўзбек қизлари мусобақаларнинг барча қатнашчилари ва меҳмонларга эсдалик совғаларини топширишди. «Звёздний» теннис клубининг аъзолари эса йиғилганларга ўзига хос «космик совға» тақдим этишди. Улар фазодаги космонавтлар билан радиоалоқа сеансини ташкил қилдилар. Овоз кучайтиргичлардан теннисниң катта ихлосмандлари бўлган Александр Волков ва Сергей Крикалевларнинг товушлари янграйди:

— «Мир» орбитал комплексининг экипажи фазодан барча теннис ишқибозлари ва «Фазогирлар шаҳарчасида «Тошкент Кубоги» турнири қатнашчиларига алангали салом йўллайди. Ҳаммага ажойиб байрам кайфияти ёр бўлсин. Клубимизнинг ўн йиллик юбилейи юқоридаги каби ажойиб турнир билан биргаликда нишонланиши қувончимизга қувонч қўшди».

Қизиқарли теннис беллашувлари уч кун давомида йиғилганларни ҳаяжонга солди. Унда 30 дан ортиқ теннис ихлосмандлари куч синашди. 45 ёшгача бўлган теннисчилар баҳсида фазогирларни парвозга тайёрлаш марказининг зобити, «Звёздний» теннис клубининг аъзоси Вячеслав Кузмичев барчани доғда қолдириб биринчи ўринни эгаллади. 45 ёшдан улуғлар гуруҳида эса «Теннис плюс» ойномасининг таҳрир ҳайъати аъзоси Анатолий Данилевич зафар қучди.

Жуфтликлар ўртасидаги беллашувларда эса фазогир Анатолий Березовой ўз ўғли билан бирга қатнашди. Ота-бола ажойиб ўйин кўрсатишиб чемпионлик шоҳсупасининг юқори поғонасидан жой олишди.

Умуман, «Тошкент Кубоги» мусобақалари фазогирлар орасида катта қизиқиш уйғотди. Беллашувларнинг сўнгги

инсон организмининг барча аъзоларининг фаолиятини яхшилайди. Шунингдек, теннис билан марказ руҳшунослари ҳам қизиқиб қолишди. Зеро кишиларни сажиясига қараб самога учириш, айниқса жуфт фазогирлардан иборат экипажларни ташкил этишда жуда қўл келмоқда.

Фазогирлар шаҳарчасидан сўнг иккита теннис корти Бойқўнғирнинг учиш майдончаси яқинида қуриб битказилди. Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда хулоса чиқариш мумкинки, теннис то фазо кемасининг остонасигача фазогирлар билан бирга. Чунончи, икки фазогир — Борис Волинов ва Игорь Волк ўз вақтида Иттифоқ теннис федерациясини бошқарганликлари ҳам бежиз эмас.

Таассуфки, Фазогирлар шаҳарчасида янги йил арафасида ўтказилган турнир кунида фазогирларни тайёрлаш марказининг бошлиғи Петр Климук «Тошкент-Спорт-Информ» фирмасининг вакилларига Фазогирлар шаҳарчасининг 30 йиллигига бағишлаб чиқарилган эсдалик медалларини топширди ва келажакда турнирнинг анъанавий бўлиб қолиши истагини билдирди.

Дилшод ИСРОИЛОВ ёзиб олди.

СУРАТЛАРДА: Совет Иттифоқи Қаҳрамони фазогир учувчи А. Березовой (ўнгда) «Тошкент-Спорт-Информ» фирмасининг ходими В. Лембриков билан; «Тошинтерм» қўшма корхонасида Кубок учун махсус тайёрланган совринлар; «Фазогирлар шаҳарчасида Тошкент Кубоги»нинг бир гуруҳ қатнашчилари.

Алимурот Мамадаминов суратлари.

Турмуш чорраҳаларида

ОДАМ АЗИЗ, ОДАМГАРЧИЛИК УНДАН АЗИЗ...

1. Сўнгги дарс

ЭНДИ Шоюсуф билан сира гаплашмайман. Тўғри, у ҳам Равшан ака билан охирги кўришишимиз эканлигини билганда бундай қилмасди. Лекин барибир уни кечириб бўлмайди.

Ўша куни Равшан ака мавзуни ўтаркан, Шоюсуфнинг ёнида туриб қолди.

— Баракалла, адабиёт дарсида расм чизиб ўтирибсанми? — тўсатдан сўради ундан. — Қани, бу ёққа бер-чи? Ўхшатибсан. Ўхша-тиб-са-ан!

Равшан ака ўрнига бориб ўтираркан, қўлини пешонасига қўйган ҳолда оғир хўрсинди. Сўнгра расмга яна бир қарадида, уни китоб орасига қўйди ва мавзуни тушунтиришда давом этди.

Мен Шоюсуф билан бир партада ўтираман. Унинг нега муаллимимизнинг расмини чизишга уринганлигини билардим. Ўтган дам олиш куни Шоюсуф билан дафтар-китоб сотиб олгани шаҳарга тушгандик. Уйга қайтишда охирги автобусга зўрға ўрнашиб олдик. Бир пайт ташқарида Равшан ака кўринди. У киши эски чопон кийиб олган, қоп орқалаб турарди. Ҳайдовчи одамларга эшикни ёпишни, ҳалал бераётганликларини айтиб бақирарди. Улар эса бунга бепарво ўзларини ичкарига уришарди. Равшан ака ҳам олдин қопини жойлаштириб, кейин ўзи кириб олмоқчи бўлди. Ҳайдовчи ортиқ кутолмай, автобусга газ берди. Муаллимга ачиндим. У кишининг «Майли, таксида бораман», деганини эшитиб эзилиб кетдим. Ҳеч бўлмаса, биз автобусга эртароқ чиқиб олмаганимизда у киши бундай ноқулай аҳволга тушмасмиди?

Шоюсуф шу воқеани тасвирлаганди. Расмда автобусга чиқишга уринган кишининг кўзлари чақчайган ҳолда акс эттирилганди.

Дарснинг ўрталарида синфга мактаб директори Суюнов нотаниш кишини бошлаб кирди.

— Мен табиийликни яхши кўраман, — деди у ёнидагига анча лутф билан. — Бошқалар текширишга келганларни намунали синфларга олиб киришади. Мен эса сизни ўқувчиларнинг ўзлаштириши паст бўлган адабиёт дарсига бошлаб келдим. Ютуқларимиздан олдин, камчиликларимизни кўринг, дейман-да, ака!

Суюновнинг бу гапига ҳайрон қолдим. Негадир Равшан аканинг ҳам ранглари оқариб кетди. Улар чиқиб кетишгандан кейин, муаллим анчагача ўйланиб турди. Синфнинг у ёғидан-бу ёғига ҳорғин юра бошлади. Кейин ҳалиги расмни олиб Шоюсуфга келтириб берди.

— Қобилиятинг бор экан, чизавер, — деди босиқ овозда. — Бу иш ҳамманинг қўлидан келавермайди. Суюнов ҳам бундан ўн йил олдин ўқувчим эди. Мана, энди у ҳам мустақил фикрлайдиган, ҳатто четдан келган одамнинг олдида менга айб қўядиган даражага етибди. Бу ҳам кўпларда бўлавермайдиган бир хислат. Суюновлар кириб келгунга қадар сендан хафа эдим. Аксинча, хурсанд бўлишим керак экан. Ахир, ҳаётдан олиб чизишга ўрганяпсан-ку! Фаросат билан яшасанг, вақтнинг сенга берадиган инъомлари кўп...

Бугун эса синфга кириб келишим билан хунук хабар эшитдим. Равшан ака беҳосдан вафот этибди. Дарҳол Шоюсуфга қарадим. У партага биқиниб олганча пиқиллаб йиғларди?!

2. Анор суви

Юнус даврадошларига қўшила олмай, жуда ғалати кайфиятда ўтирарди. Чунки, у дўстининг қистови билан кўпроқ ичиб қўйганди.

— Нега анор сиқаяпман ўзи? — ўйланди у хаёли шу қадар қочганлигидан ажабланиб. — Пиёла анор сувига тўлибди-ю, бу ишга қачон тутинганимни эслолмайман. Қизиқ, қачондан бери анор суви ичгим келди? Ёки ёши улуғроқ меҳмонларнинг бири анор сиқиб беришимни сўрадимикан? Йўғ-е, ёнимда уй эгалари ўтиришибди-ку! Улар қолиб менга буюришадими? Нима, мендан сўрашлари мумкин эмасми? Меҳмонлар уй эгаси эмаслигимни қаердан билишади? Акмал мени улар билан таништирмаган бўлса. Майли, пиёла тўлсин. Уни Акмалга тутаман. Шунда ҳаммаси аён бўлади.

Юнус жамоада трактор ҳайдайди. Акмал билан бир синфда ўқишган. Бугун қишлоқда тўй бўлди. Тўйдан кейин барча хонадон яқинлари бир стол атрофида ўтиришди. Эзма бир таниши уни қўярдақўймай ичирди. Бир замон кимдир унинг елкасидан қучди. Қайрилиб қараса, дўсти Акмал кулимсираб турибди. Меҳмонлар борлигини айтиб, Юнусни уйга бошлаб келди.

Акмал заводда ҳисобчилик қиларди. Беш йилга қамалди. Бу орада онаси қазо қилди. Юнус дўстини бу қадар хуш кайфиятда учратаман деб, ўйламаганди. Кўнглида шу қадар оғир дарди бўлиб, ўртоғини қўмсаганини қаранг?!

Улар хонага кириб келишганларини меҳмонлар сезишмади ҳам. Юнус уларни безовта қилмаслик учун шундоқ эшик ёнидаги ўринга чўкди. Акмалнинг кўзлари бутунлай тўрга қадалиб қолган, баъзан Юнусга қараб, ичаяпсанми, деб қўярди. Унинг бу ҳаракати: «Кўрдингми, менинг қандай танишларим бор. Булар ҳам ҳар кимнинг уйига боришавермайди» деган маънони англатарди. Юнус дўстининг, бировни ҳурмат қиламан деб бошқани туртиб ўтадиган одати борлигини биларди. Акмалнинг отаси далада деҳқончилик қилади. Бир куни отаси ўғлидан ранжибди:

— Бўйнимизда ўн бир минг сўм қарзимиз бор. Бир кун унга, бир кун бунга зиёфат берганинг нимаси? Тағин узатиладиган синглинг, уйлантирадиган уканг бор.

— У ерда бир кун эмас, бир соат ўтирсангиз бу гапни айтмас эдингиз, — дебди ўғли оғриниб. — Онамнинг йўқлиги билинди-да!

Бу гапдан ота бечора, сени хафа қилмоқчи эмасдим, — деб ўғлидан узр сўрабди.

Бу ҳангомани одамлар турли маънода тушунишди. Биров нодон ўғилга, биров ночор отага ачиниб юрди.

Пиёла анор сувига тўлди. Юнус Акмалнинг билагидан тутиб деди:

— Мана бундан озгина ичиб ол. Нордонгина. Роҳатланасан.

Акмал пиёлани олди. Аммо ўзи ичмай тўрдаги тўладан келган меҳмонга узатди. Меҳмон пиёлани яримлаб қайтарди. Акмал тағин пиёлани кўзлари ўйнаб турадиган, ўзини ниҳоятда сипо тутаётган кишига узатди. У ҳам ичиб кўргач, пиёлани Акмалга тутаркан, ўзингиз ҳам мазасини кўринг, деди. Акмал қолган анор сувини охиригача сипқориб, пиёлани дастурхон устига қўйди. Ва яна меҳмонлар суҳбатига ғарқ бўлди.

Юнус анор сиқиб беришни Акмал сўраган экан, деган хулосага келди. Йўқса, анор сувининг ярмини ўзига қайтарарди. Акмал уни ўзига қанчалик яқин олаяпти. Юнус тайёрлаган анор суви билан меҳмонларининг кўнглини олди?!

Юнус қизарган қўлларини сочиққа артаркан, яна анор олиб сиқмоқчи бўлди. Лекин меҳмонларнинг кўнглига бояги анор сувидан ўзи ҳам ичмоқчи экан, деган гап келмаслиги учун бу фикридан қайтди. Аммо нордонгина анор суви ичгиси келаётганди?!..

3. Ранжитиб, хурсанд бўлди

Рўзимат уста ишдан қайтиб, кийимларини алмаштираркан, негадир кулимсираб қўйди.

— Уйга кириб келиши билан тўғри менинг олдимга киради, — ўйлайди у. — Олдин гапни айлантиради. Кейин мақсадга кўчади.

Дарҳақиқат шундай бўлди. Ўғли дарвозадан худди биров қувлаб келаётгандай шошиб кириб, унинг олдига келди. Аммо гапни айлантиргани йўқ. Дарров гинахонликни бошлади.

— Дада, бекатда турганлигимни кўрдингиз-ми?

— Кўрдим, — деди ота ўзини хотиржам тутиб. — Автобус қатнови ёмонми, дейман! Одам тўпланиб қолибди.

— Машинангизда ҳеч ким йўқ экан, мени олиб келсангиз бўлмасмиди? Совуқни кўраяпсиз-ку! Бунинг устига бошяланг чиққан эканман.

— Хўш, қишда ташқарига нега бошяланг чиқасан? Бир таъзирингни е, дедим-да!

— Йўқ, фақат бошяланг чиққанлигим учун бундай қилмадингиз.

— Унда, айт-чи, нега сени кўрмаганга олиб ўтиб келдим.

— Мени яна ҳаётга ўргатмоқчи бўлдингиз. Кўп қатори автобусда келишимни истадингиз.

— Баракалла, яхши англаб етибсан. Лекин нега ранжияпсан? Ўзинг ўйла, шунақа совуқда дилдираб турганларнинг кўзи олдида намойишкорона сени ўтказиб келсам,, одобдан бўладими? Кейин бекатдагиларнинг кўпи таниш-билишлар.

— Ўз билганингиздан қолмайсиз. Мендан ташқари яна уч кишини миндириб келардингиз. Уч одам сиздан миннатдор бўларди.

— Қолганлар-чи, қолганлар ўксиниб қолишмасдими? Тўғрисини айтайми? Анча тоқатсизсан. Бефаросатлик қилиб қўйишингдан, машинани тўхтатганимда у ердаги ёши улуғлардан олдин чиқишга уринишингдан қўрқдим.

— Ие, сизга бегона эмасман-ку! Тўхтатганингизда ҳам машинага чиқартирмас экансиз-да, а?!

— Албатта, сен туфайли уч одамнинг кўнглини ололмадим, — атай ўғлининг жиғига тегди ота. — Бундан кейин шундай пайтларда хомтама бўлиб юрма. Мулоҳазали бўл. Кўпчиликнинг орасида ўзингни уларнинг бири деб ўйла.

— Ҳар куни шу аҳвол, — чиқиб кетаркан минғирлади ўғил. — Сизни ҳеч тушунолмайман.

Рўзимат уста янада енгил тортди. Чунки, у ўғлининг хафа бўлганидан хурсанд эди?!..

Илҳом АҲРОР.

Муҳаррир Э. М. ЭРНАЗАРОВ.

ТИЖОРАТ ХАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

Ўзбек давлат эстрадаси

ХАЛҚЛАР ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА

24, 25 ЯНВАРЬ СОАТ 18.00 ДА
26 ЯНВАРЬ СОАТ 14.00 ВА 18.00 ДА
ЛЕНИН КОМСОМОЛИ МУКОФОТИ СОВРИНДОРИ ДАВЛАТ ХИЗМАТ КЎРСАТГАН

«ЯЛЛА» КАМЕР-ЧОЛҒУ ГУРУҲИ ЧОЙХОНАСИГА

ТАКЛИФ ЭТАДИ

ГУРУҲ БАДИИЙ РАҲБАРИ — Ҳамза номидаги давлат мукофоти совриндори, жумҳурият халқ артисти Фаррух ЗОКИРОВ.

Чипталар метронинг: М. Горький, Октябрь революцияси, Пахтакор, Чилонзор станцияларида сотилмоқда.

«ТОШКЕНТ-ПАССАЖИРСКИЙ» СТАНЦИЯСИНИНГ

2-ВАГОН ДЕПОСИ

Йўловчи вагонларининг ички жиҳозларини таъмирловчи, 4—5 даражали чилангар, йўловчи вагонларининг ички жиҳозларини таъмирловчи, 4—5 даражали дурадгор, 3—4—5 даражали чилангар-сантехник, 4—5 даражали ойнасозларни

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

ЎРТАЧА ИШ ҲАҚИ — 500-700 СЎМ.

Мутахассисликка эга бўлмаганлар ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда 3 ой давомида ўқитиладилар.

ШАХСИЙ ҲУЖЖАТЛАРИ ТОШКЕНТ ШАҲРИ ВА ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИДА ҚАЙД ҚИЛИНГАН ШАХСЛАР ИШГА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИЛАР.

Манзилгоҳимиз: 700005, Тошкент шаҳри, Фрунзе райони, Ҳ. Умаров кўчаси, 8-уй, 2-ВЧДнинг расмийлаштириш бўлими (11, 40, 45, 50, 67-автобуслар; 14-троллейбус; 25-маршрут таксисининг «Салор ариғи» бекати).

ФАЙЗ Лтд.

ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТДАН ҚОНУНИЙ

Эртаклардаги сингари тез, қулай, ва сифатли кафолати билан.

Технологияси ва фойдаланиладиган материаллари «ТРОДАТ» Австрия фирмасиники.

Файз Лтд фирмаси — бу: ҲАР ҚАНДАЙ ГРАФИК ТАСВИРЛИ, ОБРЎЛИ КЎРИНИШЛИ МУҲРЛАР, ШТАМПЛАР, ОТТИСКЛАР, ФАКСИМИЛЕ, СЕРҲАШАМ, ЗАРҲАЛЛАНГАН ТАШРИФНОМАЛАР ВА ҲОКАЗОЛАР ДЕМАКДИР.

Мулоқот телефони: соат 9 дан 17 гача 77-56-17.

ТОШКЕНБОЙ ЭГАМБЕРДИЕВ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА

«МУБОРИЗ» АССОЦИАЦИЯСИ

КИКБОКСИНГ, ФУЛ КОНТАКТ КАРАТЭ БЎЙИЧА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ БИРИНЧИ ОЧИҚ ЧЕМПИОНАТИНИ ЎТКАЗАДИ

ДАСТУРДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЕТАКЧИ АНСАМБЛЛАРИ ИШТИРОК ЭТАДИ.

ЧЕМПИОНАТ ТОШКЕНБОЙ ЭГАМБЕРДИЕВ НОМЛИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИ БИНОСИДА ЎТКАЗИЛАДИ.

ЧЕМПИОНАТ ҲОМИЙСИ — «НИГОҲ» ФИРМАСИ.

Чипталар Тошкент давлат цирки кассаларида сотилади. Касса «ЮБИЛЕЙ» спорт саройида соат 10 дан 18 гача ишлайди.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 44-17-81, 44-17-84, 44-35-91, 44-29-04.

ЖАҲОНДА БИРИНЧИ МАРТА

«ҚОНСЎРАР» ТЕАТРИ

КАТТА ШОУ-ТОМОШАЛАРДА — ЭСТРАДА ВА ЦИРК УСТАЛАРИ

ўз санъатларини намойиш этадилар

АСАБИ МУСТАҲКАМ ТОМОШАБИНЛАРНИ ТАКЛИФ ҚИЛАМИЗ. 6 ЁШГАЧА БЎЛГАН БОЛАЛАРНИНГ КЎРИШИ ТАВСИЯ ЭТИЛМАЙДИ.

Кинога ва суратга олиш тақиқланади.

ТОМОШАЛАР: 18, 19 январда соат 15 ва 18 да, 20 январда соат 18 да, 21, 22, 23, 24 январда соат 18 да, 25 январда соат 15 ва 18 да, 26 январда соат 12, 15, 18 да, 27, 28, 29 январда соат 18 да БОШЛАНАДИ.

Касса соат 10 дан 19 гача ишлайди.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 44-35-91, 44-29-04, 44-35-84.

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 15/I да **Дунёнинг яратилиши**, 16/I да **Севилья сартароши**, 17/I да **Севги ҳақида афсона**, 19/I да **Чиполлино** (12.00), **Бал-Маскарад** (19.00, премьера).

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 14/I да **Афандининг беш хотини**, 15/I да **Хотинлар «гап»идан чиққан ҳангома**, (100-марта кўрсатилади), 16/I да **Алла** (премьера), 17/I да **Уйсиз фарёд**, 18/I да **Жар**, (15, 18.00), 19/I да **Алишер Навоий**.

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУСИҚАЛИ ТЕАТРИДА — 15/I да **Юсуф ва Зулайҳо**, 16/I да **Куёвлар конкурси**, 17/I да **Фарҳод ва Ширин**, 18/I да **Катта концерт** (18.00), 19/I да **Муҳаббат навоси**.

КИНО

14 ЯНВАРЬ

ФУРҚАТ — **«Қонундан ташқари»** (тоқ соатларда).

ЁШЛИК — **«Қонундан ташқари»** (жуфт соатларда).

ШАРҚ — **«Келгинди»** (18.30, 20.40).

ТОШСОВЕТ — **«Оқ аланга»** (тоқ соатларда).

15 ЯНВАРЬ

ФУРҚАТ — **«Қонундан ташқари»** (тоқ соатларда).

ЁШЛИК — **«Қонундан ташқари»** (жуфт соатларда).

ШАРҚ — **«Келгинди»** (11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 20.40).

ТОШСОВЕТ — **«Оқ аланга»** (тоқ соатларда).

Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ва Тошкент шаҳар ҳокимияти иқтисодиёт мажмуаси раҳбари — Тошкент шаҳар Ҳокимининг ўринбосари Ш. Х. Низомовга онаси

Серафима Гордеевна ВЕРБИЦКАЯ

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этадилар.

Ўзбекистон жумҳурияти Фанлар академиясининг Ўсимлик моддалари кимёси илмгоҳи жамоаси гликозидлар кимёси лабораториясининг илмий ходими М. Х. Маликовага онаси

Салима Аббосовна МАЛИКОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент хўжалик моллари савдо ташкилоти жамоаси 4-дўкон директори Қосимов Орифжонга отаси

Олимжон ҚОСИМОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

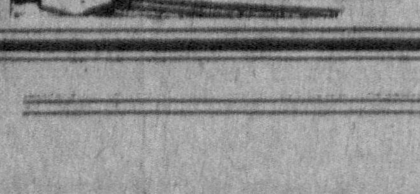

МУАССИСЛАР: Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ва «Тошкент оқшоми» журналистларининг жамоаси

Тошкент оқшоми

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000. ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.

Шанба ва якшанбадан ташқари ҳар куни ўзбек тилида чиқади.

ТЕЛЕФОНЛАР: қабулхона — 32-53-76, хатлар — 33-29-70, 32-53-79; эълон ва тижорат хабарларини жойлаштириш масалалари бўйича — 33-81-42, 32-55-34, 33-56-67.

Эълонлар ва тижорат хабарлари аниқ ва тўғрилиги учун жавобгарлик уларни берган ташкилот ва шахслар зиммасидадир.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. 700000, ГСП, Тошкент, «Правда» рўзномаси кўчаси, 41.

◎ 49.000 нусхада чоп этилади ◎ Нашр кўрсаткичи 64690. ◎ Буюртма № 13 ◎ Босмага бериш вақти 11.30. ◎ Босмага берилди 11.20. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10